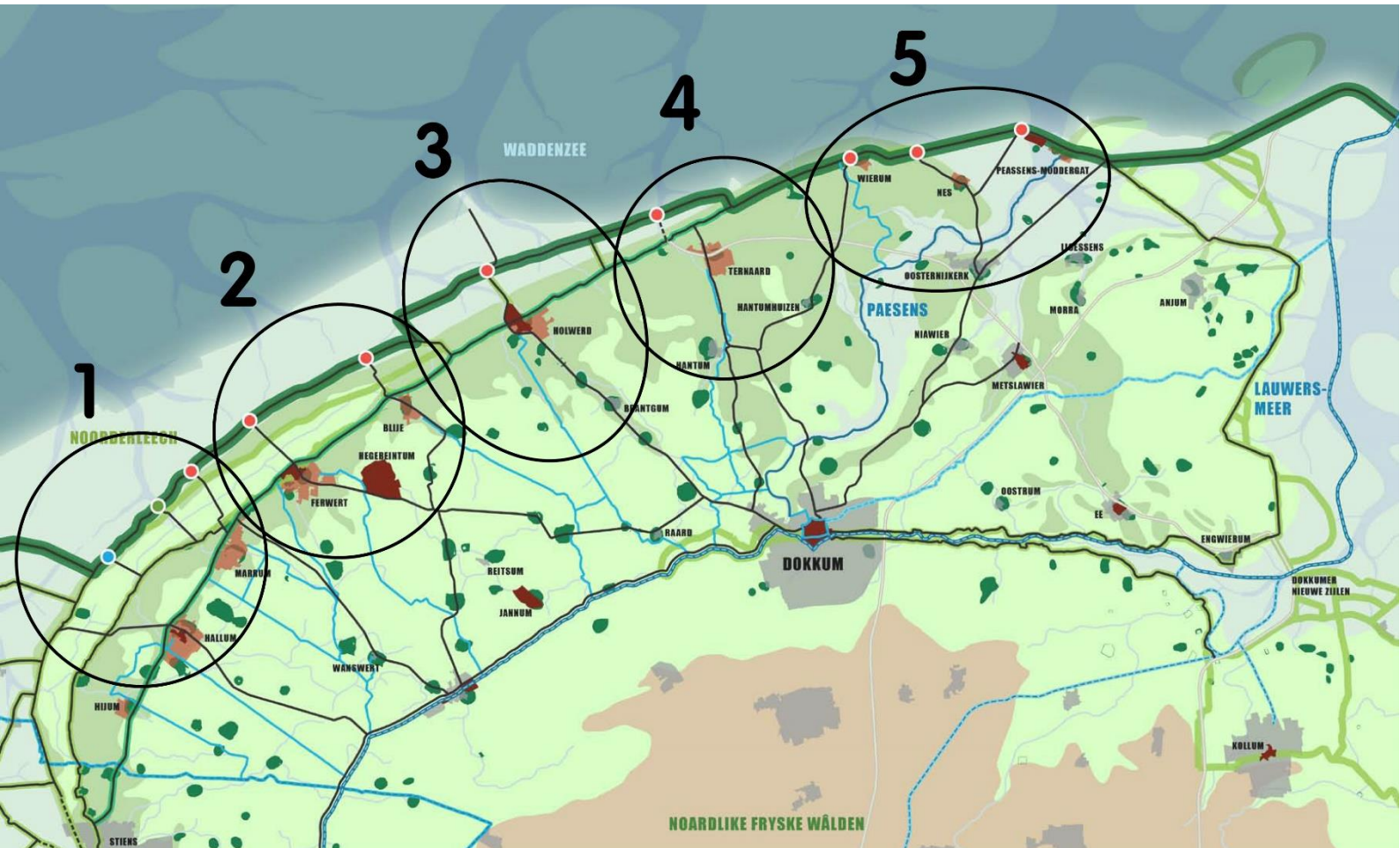

Vitaal verbonden

een onderzoek naar de vitaliteit van erfgoednetwerk Noardeast-Fryslân

Figuur 1. Kaart Noardeast-Fryslân met erfgoedensembles (eigendom NO.ORDPEIL)

Reinwardt Academie, Cultureel Erfgoed

Onderzoeksverslag afstudeeronderzoek

Thema: Diversiteit en participatie

Datum: 19 januari 2021

Kans 1

Student

Lisa Venema

100626128

lisa.venema@student.ahk.nl

Afstudeerbegeleider Reinwardt Academie

Marieke van der Duin

marieke.vanderduin@ahk.nl

Voorwoord

Voor u ligt het onderzoeksverslag *Vitaal verbonden: een onderzoek naar de vitaliteit van erfgoednetwerk Noardeast-Fryslân*, geschreven in het kader van mijn afstudeeronderzoek voor de studie Cultureel Erfgoed aan de Reinwardt Academie. Dit onderzoeksverslag verkent de vitaliteit van het erfgoednetwerk Noardeast-Fryslân, daarmee vormt het ook de basis voor het beroepsproduct *Vitaal Verbonden: waarderingsformulier*. Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van verschillende soorten literatuur en zijn er diverse interviews afgenomen. Resultaat is dit onderzoeksverslag waarin theorie en praktijk bijeen worden gebracht. Ik hoop dat dit eindproduct aanzet tot nadenken, inspireert en gesprekken losmaakt.

Het onderwerp voor dit onderzoek: 'erfgoednetwerken en vitaliteit', is voortgekomen uit het project *Ecomuseum Noardeast-Fryslân* van onderzoeks- en adviesbureau N0.0RDPEIL. Met dit project wil N0.0RDPEIL de ontwikkeling van een ecomuseum in deze gemeente onderzoeken en realiseren. De uitdaging in dit onderzoek was om een stevige, theoretische basis te vormen van waaruit een haalbaarheidsonderzoek kon worden gedaan. Zo kon worden gepeild of het ecomuseum ook voet aan de grond kan krijgen in de regio Noardeast-Fryslân. De conclusie hierop leest u in dit rapport.

Met het afronden van dit onderzoek komt er een einde aan mijn studietijd aan de Reinwardt Academie. Ik kijk terug op vier mooie jaren waarin ik bijzondere ervaringen heb opgedaan en waardevolle vriendschappen heb opgebouwd. Het was een leerzame periode, op zowel professioneel als persoonlijk vlak, en ik hoop deze te kunnen voortzetten met een mooie baan in het werkveld.

Tot slot wil ik graag nog een woord van dank richten aan de mensen die mij hebben geholpen tijdens het onderzoeksproces:

Allereerst dank aan de medewerkers van erfgoedorganisaties uit Noardeast-Fryslân die ik heb mogen interviewen: dank voor jullie openheid en transparantie over de organisaties en jullie visie op het regionale erfgoednetwerk. Speciale dank gaat ook uit naar Gregory Vercauteren, coördinator van de Vlaamse erfgoedcellen. Het was zeer interessant om van u te horen hoe het concept van erfgoednetwerken in Vlaanderen zich de afgelopen decennia heeft ontwikkeld en hoe hier nu nog vorm aan wordt gegeven. In Nederland kunnen we daar zeker van leren.

Ik wil ook Willemieke Ottens en Els van der Laan van N0.0RDPEIL bedanken voor de inspirerende feedbacksessies. Jullie adviezen hebben me geholpen om zo nu en dan ook eens uit te zoomen en vanuit andere perspectieven naar dit onderzoek te kijken. Dit gaf input om nieuwe aspecten te onderzoeken en met enthousiasme verder te kunnen werken.

Tot slot wil ik graag mijn onderzoeksbegeleider Marieke van der Duin bedanken voor de fijne begeleiding, alsook mijn medestudenten en familie voor het meelesen en geven van feedback.

Lisa Venema

Leeuwarden, 19 januari 2021

Samenvatting

De gemeente Noardeast-Fryslân heeft een rijk cultuur- en natuurhistorisch verleden met een divers scala aan erfgoed. Toch is dit verleden nog lang niet overal zicht-, vind-, of beleefbaar, de mogelijkheid om hier wat mee te doen ligt nog open. Er is daarnaast een goede reden om hierin te willen investeren. Binnen de gemeente is sprake van krimp: het inwoneraantal loopt terug en de verpaupering slaat toe. Het vertellen van de lokale geschiedenis en het verkennen en uitdragen van het erfgoed kan een verbindende rol spelen en de krimp tegengaan.

Een manier om mensen en erfgoed aan elkaar te binden is het ontwikkelen van een ecomuseum. Een ecomuseum is een holistisch geïntegreerd museummodel waarvan de praktische uitwerking is bedoeld om de 'spirit of place' van een gebied te beschermen en belichten. Het model focust zich op de identiteit van een gebied en wordt tot stand gebracht door middel van lokale participatie, waarbij de welvaart van een dorp en het welzijn van de inwoners kan worden ontwikkeld. Het realiseren van een ecomuseum kan een bijdrage leveren aan het tegengaan van de leegloop en de verpaupering in Noardeast-Fryslân. Door de gemeenschap actief te betrekken in de betekenisgeving en het benutten van de eigen omgeving, zullen zij deze steeds opnieuw gaan waarderen en doorontwikkelen. Ze gaan zich zo verbinden aan de lokale (culturele) identiteit met als gevolg dat ze minder snel de regio willen verlaten.

Een ecomuseum wordt gedragen door een vitaal erfgoednetwerk dat in staat is gestelde doelen te bereiken en zichzelf in stand weet te houden. Ook de relaties en waarden die samenwerking bewerkstelligen (gemeenschapsbesef, vertrouwen en wederkerigheid), zijn van belang voor het vormen van een welvend ecomuseum. Dit sociale kapitaal houdt gemeenschappen in stand en vormt de drijfveren van verandering.

Een vitaal erfgoednetwerk bestaat uit vier kerndimensies: Energie, Motivatie, Veerkracht en Erfgoedvitaliteit. Deze kerndimensies zijn de pijlers waar het erfgoednetwerk (en uiteindelijk het ecomuseum) op rust. Om deze pijlers meetbaar te maken zijn er verschillende indicatoren benoemd waarmee de vitaliteit kan worden bepaald. Deze pijlers en indicatoren zijn uitgetekend in het erfgoednetwerkvitaliteitsmodel (zie pagina 15). Aan de hand van dit model kan ook de vitaliteit van het erfgoednetwerk Noardeast-Fryslân worden verkend. Is dit erfgoednetwerk vitaal genoeg voor het ontwikkelen van een ecomuseum?

Uit de vitaliteitsverkenning in hoofdstuk drie blijkt dat het erfgoednetwerk Noardeast-Fryslân nog niet vitaal genoeg is voor het ontwikkelen van een ecomuseum. Binnen het netwerk ontbreken simpelweg nog een aantal factoren om deze als vitaal te kunnen bestempelen:

Er is, in de eerste plaats, nog te weinig sprake van sociale binding en sociale participatie. Organisaties staan met elkaar in contact, maar doen verder weinig aan kennisdeling of samenwerken. Ook is er binnen het netwerk een gebrek aan toekomstgerichtheid. Er is geen sprake van actief zelfbeheer of een gecoördineerd plan. Tot slot is ook de wijze van erfgoedbenadering bepalend voor de huidige vitaliteit. Er is veel oog voor het erfgoed als product, maar minder voor het erfgoed als proces. Er ontbreekt een bepaald bewustzijn over erfgoedisering: hoe dit tot stand komt en wie er inspraak op hebben.

Kortom het erfgoednetwerk Noardeast-Fryslân is op dit moment nog niet vitaal genoeg voor de ontwikkeling van een ecomuseum. Om dit te kunnen bewerkstelligen zal er eerst meer moeten worden geïnvesteerd in sociale binding en participatie, toekomstgerichtheid en het bewustzijn over erfgoedvorming.

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
Samenvatting.....	2
Inleiding.....	4
Aanleiding.....	4
Vraagstelling.....	4
Methoden van onderzoek.....	5
Kwaliteitscriteria van onderzoek.....	5
Leeswijzer.....	5
Hoofdstuk 1: Theoretisch kader.....	7
1.1 Ecomuseum Noardeast-Fryslân.....	7
1.2 Erfgoednetwerken: wat en waarom?.....	8
1.3 Vlaamse erfgoedcellen: netwerken in de praktijk.....	9
1.4 Conclusie.....	10
Hoofdstuk 2: Vitale erfgoednetwerken.....	11
2.1 Waarom de vitaliteit meten?.....	11
2.2 Netwerkvitaliteit.....	11
2.3 Erfgoedvitaliteit.....	13
2.4 Conclusie.....	14
Hoofdstuk 3: Erfgoednetwerk Noardeast-Fryslân.....	16
3.1 Erfgoednetwerk gemeente Noardeast-Fryslân.....	16
3.2 Vitaliteitsverkenning erfgoednetwerk Noardeast-Fryslân.....	18
3.3 Conclusie.....	19
Conclusies.....	21
Reflectie en aanbevelingen.....	22
Literatuurlijst.....	23
Afbeeldingen en illustraties.....	24
Bijlagen.....	

Inleiding

Aanleiding

Aan de Friese waddenkust in de gemeente Noardeast-Fryslân komen natuur-, cultuur- en landschapsgeschiedenis samen. Deze regio heeft een rijk verleden en herbergt een grote verscheidenheid aan materieel en immaterieel erfgoed wat op verschillende plekken terug te vinden is: in musea, in het landschap en ook bij mensen thuis.

Toch is deze geschiedenis lang niet overal zicht-, vind- of beleefbaar. De mogelijkheid om het historische verhaal van dit gebied te vertellen ligt nog open. En er is een goede reden om onderzoek te doen naar de manieren waarop de verhalen meer aan het voetlicht kunnen worden gebracht. In de gemeente Noardeast-Fryslân is namelijk sprake van krimp. Hoewel de daling van het inwoneraantal de afgelopen jaren in zekere mate is gestabiliseerd, zijn de dorpen hier over het algemeen dun bevolkt. Jongeren trekken steeds vaker naar de steden om te gaan studeren en er komen weinig nieuwe inwoners bij.¹ De gemeente en diverse dorpsbelangen zijn projecten gestart om hierop te anticiperen door het gebied aantrekkelijker te maken en zo de krimp tegen te gaan. Ook het vertellen van de lokale geschiedenis en het uitdragen van het bijbehorende erfgoed in een ecomuseum kan een verbindende rol spelen en een bijdrage leveren aan het tegengaan van de krimp.²

Figuur 2. Wadlopen op het Lauwersmeer in Noardeast-Fryslân is een vorm van immaterieel erfgoed

Figuur 3. De Terp van Hegebeintum is een belangrijk stuk erfgoed van Noardeast-Fryslân

Vraagstelling

De centrale vraag in dit onderzoek luidt;

Wat zijn de karakteristieken van het erfgoednetwerk van Noardeast-Fryslân en geven deze aanleiding tot het vormen van een ecomuseum?

Om tot een goed antwoord te komen op de hoofdvraag van dit onderzoek zijn er meerdere deelvragen gesteld die elk apart zullen worden uitgelicht in een hoofdstuk:

- 1. Wat is een ecomuseum en wat is een erfgoednetwerk?*
- 2. Welke kwaliteiten heeft een vitaal erfgoednetwerk nodig om een ecomuseum te kunnen ontwikkelen?*
- 3. Is het erfgoednetwerk van Noardeast-Fryslân vitaal genoeg voor het vormen van een ecomuseum?*

¹ D. Wagenaar, "Should I stay or should I go?" Een onderzoek naar de veronderstelde uitstroom van hogeropgeleide jongeren uit Noordoost-Friesland. (Twente University, 2014), 4-5.

https://essay.utwente.nl/64975/1/Wagenaar_MA_MB.pdf, geraadpleegd 15 oktober 2020

² P. Davis, Ecomuseums: a sense of place. (London: Continuum, 2011), 44.

Methoden van onderzoek

Voor het schrijven van dit kwalitatieve onderzoek is gebruik gemaakt van verschillende soorten bronnen. Hieronder een korte omschrijving van de soorten bronnen en hun meerwaarde voor het onderzoek.

Literatuuronderzoek

Voor dit onderzoek zijn verschillende literaire bronnen geraadpleegd over de vorming van erfgoednetwerken en ontwikkeling van een ecomuseum. Het doel hiervan was inzicht te verkrijgen in beide concepten. Daarnaast zijn verschillende erfgoedtheorieën geraadpleegd voor de ontwikkeling van het beroepsproduct.

Interviews

Er zijn voor dit onderzoek zes open interviews afgenomen met verschillende erfgoedpartijen (stichtingen, gemeente, dorpsbelangen) uit Noardeast-Fryslân om zo inzicht te verkrijgen in het huidige erfgoednetwerk van de regio. Daarnaast is ook gesproken met Gregory Vercauteren, adviseur lokaal & regionaal erfgoedbeleid en sectorcoördinator voor de erfgoedcellen in Vlaanderen. Doel van dat gesprek was om inzicht te krijgen in hoe een erfgoednetwerk in de praktijk vorm kan krijgen en hoe dit wordt gereguleerd.

Kwaliteitscriteria van onderzoek

Om de kwaliteit van dit onderzoek te bewaken, worden de kwaliteitscriteria uit het boek *Wat is onderzoek? Praktijkboek voor methoden en technieken* van Nel Verhoeven toegepast.

Het onderzoek is in de eerste plaats *onafhankelijk*. De meningen en voorkeuren van zowel opdrachtgever als studiebegeleider worden buiten beschouwing gelaten in het onderzoeksproces.³ Daarnaast berusten de resultaten van het onderzoek op feiten en deskundige bronnen en bezitten daarmee een hoge *betrouwbaarheid*.⁴ De *informativiteit* van de uitspraken is maximaal, dit hangt samen met de *toetsbaarheid* van het onderzoek. Bronnen worden nauwkeurig geformuleerd en het domein waarbinnen het onderzoek wordt uitgevoerd wordt ook zodanig afgekaderd.⁵ Er wordt gestreefd naar *inhoudelijke generalisatie*, de resultaten van het onderzoek zijn vergelijkbaar met de resultaten van soortgelijke situaties.⁶ Tot slot hangt de *validiteit* van dit onderzoek samen met de geldigheid en de zuiverheid van de onderzoeksresultaten. Systematische fouten worden voorkomen en tijdig opgemerkt.⁷

Leeswijzer

De opbouw van dit onderzoeksverslag is als volgt: in hoofdstuk één wordt een theoretisch kader geschetst waarin een aantal onderwerpen en begrippen worden uitgelicht die in het onderzoek naar voren komen. Daarmee wordt antwoord gegeven op de eerste deelvraag: Wat is een ecomuseum en wat is een erfgoednetwerk?

In hoofdstuk twee wordt aan de hand van het theoretisch kader en literair onderzoek een model opgezet voor het verkennen van de vitaliteit van een erfgoednetwerk. Daarmee wordt antwoord gegeven op de tweede deelvraag: Welke kwaliteiten heeft een vitaal erfgoednetwerk nodig om een ecomuseum te kunnen ontwikkelen?

In hoofdstuk drie wordt een beeld geschetst van het erfgoednetwerk van de gemeente Noardeast-Fryslân. Aan de hand van het vitaliteitsmodel wordt een verkenning gedaan naar

³ N.Verhoeven, *Wat is onderzoek? Praktijkboek voor methoden en technieken*, (Amsterdam: Boom uitgevers, 2014), 38

⁴ Ibidem, 39

⁵ Ibidem, 40

⁶ Ibidem, 40

⁷ Ibidem, 41

de vitaliteit van dit erfgoednetwerk. Daarmee wordt antwoord gegeven op de derde deelvraag: Is het erfgoednetwerk van Noardeast-Fryslân vitaal genoeg voor het vormen van een ecomuseum?

In de conclusie wordt vervolgens een antwoord gegeven op de hoofdvraag: Wat zijn de karakteristieken van het erfgoednetwerk van Noardeast-Fryslân en hoe geven deze aanleiding tot het vormen van een ecomuseum? Tot slot wordt in de reflectie het onderzoek geëvalueerd en worden er verschillende aanbevelingen gegeven voor vervolgonderzoek.

Wad en Land

Hoofdstuk 1: Theoretisch kader

In dit hoofdstuk wordt een theoretisch kader geschetst waarin een aantal begrippen worden uitgelicht die in het onderzoek naar voren komen. In dit kader wordt daarmee een antwoord gegeven op de eerste deelvraag: Wat is een ecomuseum en wat is een erfgoednetwerk?

1.1 Ecomuseum Noardeast-Fryslân

Een manier om erfgoed in stand te houden, cultuur en identiteit uit te dragen en tevens het probleem van krimp in Noardeast-Fryslân tegen te gaan, is het realiseren van een ecomuseum.⁸ Een ecomuseum is een holistisch geïntegreerd museummodel waarvan de praktische uitwerking is bedoeld om de 'spirit of place' van een bepaald gebied te beschermen en belichten. Het concept werd ontwikkeld door de Fransen Georges Henri Rivière en Hugues de Varine aan het begin van de jaren'70. Het model focust zich op de identiteit van een gebied en wordt tot stand gebracht door middel van lokale participatie, waarbij de welvaart van een dorp en het welzijn van de inwoners kan worden ontwikkeld. Tevens is het een dynamische methode waarmee een lokale gemeenschap het erfgoed kan behouden, beheren en interpreteren.⁹

Het realiseren van een ecomuseum kan een bijdrage leveren aan het tegengaan van de leegloop en de verpaupering van een regio. Door de gemeenschap actief te betrekken in de betekenisgeving en het benutten van de eigen omgeving, zullen zij deze steeds opnieuw gaan waarderen en doorontwikkelen. Ze gaan zich zo verbinden aan de lokale (culturele) identiteit met als gevolg dat ze minder snel de regio willen verlaten.

Erfgoed en landschap kunnen bijdragen aan, zoals Peter Davis dat omschrijft in zijn boek *Ecomuseums: a sense of place*, 'a sense of belonging': het gevoel dat je ergens thuishoort. Dit is gebonden aan de culturele identiteit die vastheid biedt in een voortdurend veranderende wereld. Hoewel een ecomuseum de leegloop van een gebied niet kan stoppen, kan deze zeker de ontwikkeling van die culturele identiteit en 'sense of belonging' stimuleren.

'Although physical surroundings (landscapes, habitats and buildings) are important, place is much more complex; it is a web of understanding between people and the environment, their neighbours and history. It has to change to be permeable to new ideas, new practices and new people. Cultural identity demands that in a changing world we try to hold on to what is important from the past and adopt the best features of the new.'¹⁰

Voor het realiseren van een ecomuseum zijn verschillende schematische modellen ontworpen. Het bekendste model is het *Necklace-model* van Peter Davis (figuur 4). In dit model valt op dat een ecomuseum veel weg heeft van een netwerk die de verschillende kralen of 'bouwstenen' zoals, landschap, erfgoed, identiteit en gemeenschappen met elkaar verbindt.^{11,12}

⁸ P. Davis, *Ecomuseums: a sense of place*. (London: Continuum, 2011), 44.

⁹ G. Corsane, "From 'outreach' to 'inreach': How ecomuseum principles encourage community participation in museum process", in *Communication and Exploration: Papers of International Ecomuseums Forum*. (Beijing: Chinese Society of Museums, 2006), 157 – 171, 157.

¹⁰ P. Davis, *Ecomuseums: a sense of place*. (London: Continuum, 2011), 44.

¹¹ B. Graham, P. Howard, *The Ashgate Research Companion to Heritage and Identity*. (Aldershot: Ashgate, 2008), 404.

¹² G. Corsane, "From 'outreach' to 'inreach': How ecomuseum principles encourage community participation in museum process", in *Communication and Exploration: Papers of International Ecomuseums Forum*. Beijing: Chinese Society of Museums. 2006, 110.

Figuur 4. Het Necklace-model van Peter Davis met daarin de verschillende bouwstenen van het ecomuseum

1.2 Erfgoednetwerken: wat en waarom?

Er bestaan veel verschillende definities voor het begrip netwerk, toch lopen al deze omschrijvingen redelijk gelijk aan elkaar:

'Een netwerk is een geheel van contacten en/of zaken die iets gemeenschappelijks hebben, ervaringen met elkaar willen delen, kennis willen uitwisselen en zich op een bepaalde manier verhouden tot een specifiek onderwerp.'¹³

Ook binnen de erfgoedsector speelt netwerkvorming een belangrijke rol. De FARO, het Vlaamse steunpunt voor cultureel erfgoed, heeft onderzoek gedaan naar de vorming van erfgoednetwerken. In het werkboek *Netwerken in erfgoedland* geven zij een drietal voordelen aan het vormen van een erfgoednetwerk:

- **Kennis verwerving.** De erfgoedsector is een expertisesector waarbij kennis en vaardigheden de in- en output van heel wat activiteiten uitmaken. Gevolg hiervan is dat er een grote rijkdom aan kennis is, die door middel van een netwerk sneller kan worden verspreid. Door informatie, ervaringen en ideeën met elkaar te vergelijken, kunnen er tevens ook nieuwe inzichten ontstaan.¹⁴
- **Versterking van organisatie en het erfgoedveld.** Een tweede reden waarom erfgoedorganisaties zich aansluiten bij een netwerk, is dat ze op die manier sterker staan. Wie namens vele monden spreekt is overtuigender. Dit heeft allerlei

¹³ FARO, *Netwerken in erfgoedland: werkboekje voor het weven van een prachtig web*. (Brussel: FARO. Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed, oktober 2011), 4.

¹⁴ Ibidem, 5.

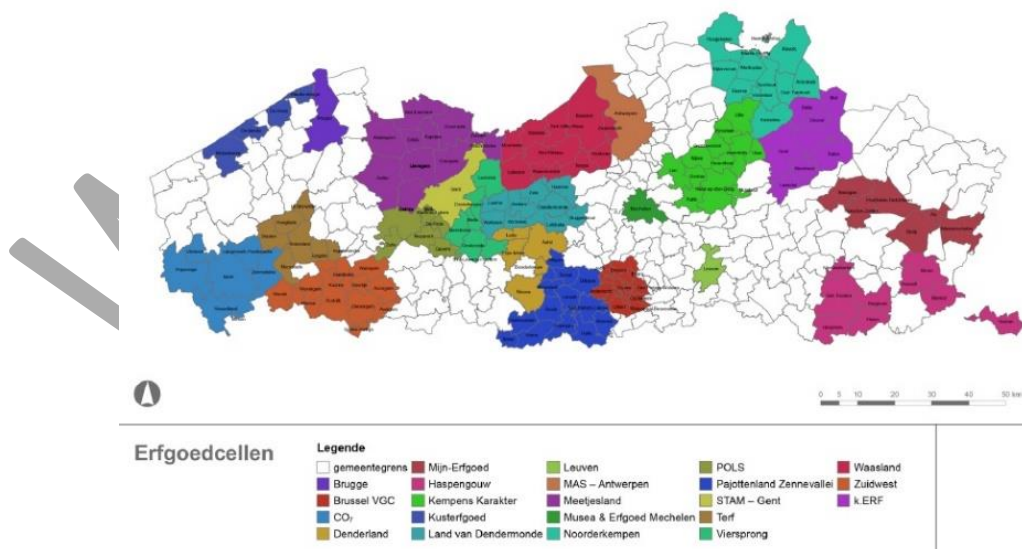
efficiëntievoordelen, maar uitgangspunt is dat je gezamenlijk meer bereikt dan alleen.¹⁵

- **Omdat het fijn is.** Het kan voor (medewerkers van) erfgoedinstellingen fijn en soms zelfs therapeutisch zijn om bij te praten met gelijkgezinden. Het kan inspirerend en begeisterend werken en bovendien is het goed voor de dynamiek en flexibiliteit van organisaties.¹⁶

1.3 Vlaamse erfgoedcellen: netwerken in de praktijk

In Vlaanderen is, naast onderzoek, de afgelopen twintig jaar ook praktijkervaring opgedaan met het opzetten van erfgoednetwerken. De Vlaamse erfgoedcellen zijn aan lokaal bestuur verbonden organisaties die op lokaal niveau de geschiedenis van de regio vertellen en het erfgoed in stand houden. Tegelijkertijd werken zij als netwerk gezamenlijk aan de versterking van het nationale erfgoedveld.

De manier waarop zij dit bewerkstelligen, is in de afgelopen jaren geëvolueerd. In hun beginjaren zetten ze vooral in op het verbreden van het draagvlak voor dit erfgoed. Via projecten wilden zij de lokale bevolking warm maken voor het cultureel erfgoed in hun stad of regio. Zij kwamen naar buiten met opvallende tentoonstellingen, evenementen of andere publieksgerichte acties.¹⁷ Met de komst van de economische crisis in 2008 werden de erfgoedcellen en het vormen van erfgoednetwerken nog belangrijker. De overheid bestempelde dit in het cultureel erfgoeddecreet zelfs als een voorwaarde voor het verkrijgen van subsidies.¹⁸ In rap tempo kwamen er steeds meer erfgoedcellen bij, inmiddels zijn er in Vlaanderen en Brussel 27 erfgoedcellen. Deze zijn opgesplitst in de zelfredzame stedelijke erfgoedcellen en de intergemeentelijke erfgoedcellen die financiële ondersteuning krijgen vanuit de overheid.¹⁹

Figuur 5. Kaart van de erfgoedcellen in Vlaanderen

¹⁵ FARO, *Netwerken in erfgoedland: werkboekje voor het weven van een prachtig web*. (Brussel: FARO. Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed, oktober 2011), 5.

¹⁶ Ibidem, 5.

¹⁷ G. Vercauteren, adviseur lokaal & regionaal erfgoedbeleid en sectorcoördinator voor de erfgoedcellen geïnterviewd door L. Venema op 10 november 2020 tijdens een online afspraak via Teams

¹⁸ Vlaamse overheid, *Handleiding bij het Cultureel-Erfgoeddecreet: de indeling van musea en culturele archiefinstellingen bij het Vlaamse niveau*, (Brussel: Vlaamse overheid, 2013), 4.

¹⁹ G. Vercauteren, adviseur lokaal & regionaal erfgoedbeleid en sectorcoördinator voor de erfgoedcellen geïnterviewd door L. Venema op 10 november 2020 tijdens een online afspraak via Teams

Dat de cellen in de afgelopen jaren zowel in aantal als in omvang zijn gegroeid, is mede te danken aan de succesvolle projecten waar zij bij betrokken waren. Projecten als 'Expositie Bacongo Limburg' en 'Levenswandeling' raken snijvlakken met actuele, beladen onderwerpen (kolonialisme en dementie) die in de samenleving spelen.^{20,21} Het succesvol ondersteunen en stimuleren van dit soort projecten bewijst het belang van de erfgoedcellen.

Tevens zijn er ook obstakels binnen de organisatie van een erfgoednetwerk. De grote diversiteit aan betrokken partijen in de cellen maakt dat het in sommige gevallen lastig is om een cel in stand te houden. Behoeften en belangen lopen erg uiteen en bovendien heeft niet elke partij de mankracht, tijd of financiële mogelijkheden om intensief betrokken te zijn bij het netwerk.²² Echter, de wil om te investeren wordt wel gezien als één van de voorwaarden om een erfgoednetwerk in stand te houden.²³

Het bovengenoemde obstakel is slechts één van de belemmeringen waar erfgoednetwerken tegenaan lopen. Andere voorbeelden zijn bijvoorbeeld een gebrek aan communicatie, slechte informatiemanagement of invloed van externe factoren zoals de huidige coronacrisis. Om deze obstakels te kunnen overwinnen en zichzelf in stand te houden, is het van belang dat een netwerk vitaal genoeg is.

1.4 Conclusie

In dit hoofdstuk zijn een aantal belangrijke begrippen uit het onderzoek uiteengezet. Daarmee is een antwoord gegeven op de eerste deelvraag: Wat is een ecomuseum en wat is een erfgoednetwerk?

Een ecomuseum is een museummodel waarvan de praktische uitwerking is bedoeld om de 'spirit of place' van een bepaald gebied te beschermen en belichten. Dit model zou in Noardeast-Fryslân kunnen worden toegepast om het erfgoed van deze regio in stand te houden en uit te dragen. Dit kan tevens een bijdrage leveren aan het tegengaan van de krimp in de gemeente.

Het Necklace-model van Peter Davis maakt inzichtelijk dat het concept ecomuseum veel weg heeft van een netwerk dat de verschillende 'bouwstenen' met elkaar verbindt. Een dergelijk erfgoednetwerk bestaat dan ook niet alleen uit contacten als musea en stichtingen, ook het landschap, de gemeenschap en lokale identiteit horen hierbij.

Erfgoednetwerken worden ingezet met verschillende doeleinden. Het Vlaamse steunpunt voor Cultureel Erfgoed (FARO) heeft hier in de afgelopen jaren onderzoek naar gedaan. Zij stelden vast dat men voornamelijk gebruik maakt van erfgoednetwerken voor het delen van kennis, ter versterking van de eigen organisatie en het erfgoedveld en omdat het fijn is om in contact te staan met gelijkgezinden. In Vlaanderen hebben ze daarnaast ook praktische ervaring met de vorming en regulering van erfgoednetwerken, de Vlaamse erfgoedcellen zijn hier inmiddels een bekend fenomeen. Deze regionale clusters hebben in de afgelopen twintig jaar hun belang voor het nationale erfgoedveld bewezen. Dit ging niet altijd zonder tegenslag, toch hebben ze met vallen en opstaan geleerd hoe ze zichzelf kunnen organiseren en reguleren. Ze zijn uitgegroeid tot vitale erfgoednetwerken.

²⁰ Mijnerfgoedcel, "Bacongo Limburg" (versie december 2020), <https://www.erfgoedcelmijnerfgoed.be/bacongolimburg/>, geraadpleegd 3 december 2020.

²¹ Erfgoedcel Brugge, "Herinneringen en erfgoed" (versie december 2020), <https://www.erfgoedcelbrugge.be/nl/projecten/herinneringen-en-erfgoed>, geraadpleegd 3 december 2020.

²² G. Vercauteren, adviseur lokaal & regionaal erfgoedbeleid en sectorcoördinator voor de erfgoedcellen geïnterviewd door L. Venema op 10 november 2020 tijdens een online interview via Teams

²³ FARO, Netwerken in erfgoedland: werkboekje voor het weven van een prachtig web. (Brussel: FARO. Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed, oktober 2011), 12.

Hoofdstuk 2: Vitale erfgoednetwerken

Aan de hand van het theoretisch kader en literair onderzoek wordt in dit hoofdstuk een model opgezet voor het verkennen van de vitaliteit van een erfgoednetwerk. Daarmee wordt een antwoord gegeven op de tweede deelvraag: Welke kwaliteiten heeft een vitaal erfgoednetwerk nodig om een ecomuseum te kunnen ontwikkelen?

2.1 Waarom de vitaliteit meten?

Zoals gesteld in hoofdstuk 1 kan een ecomuseum in een bepaalde mate bijdragen aan het verbeteren van de leefomgeving en het welzijn van een gemeenschap. De verbinding tussen inwoners, landschap, erfgoed en identiteit maakt dat iemand zich ergens thuis voelt (*sense of belonging*).²⁴ Om deze waarden na te streven, is het van belang dat het erfgoednetwerk dat het ecomuseum draagt, vitaal genoeg is om doelen te kunnen bewerkstelligen en zichzelf in stand te houden.

Maar de vitaliteit van een netwerk is niet alleen vast te stellen door te kijken naar de bereikte doelen en de handhaving van het eigen voortbestaan. De relaties en waarden die samenwerking bewerkstelligen (gemeenschapsbesef, vertrouwen en wederkerigheid), vormen het sociale kapitaal van een netwerk en zijn minstens zo belangrijk in het vormen van een welvend ecomuseum.²⁵ Netwerken vormen zo de drijfveren van verandering en houden gemeenschappen in stand.

2.2 Netwerk vitaliteit

Vitaliteit is een begrip dat voornamelijk wordt gebruikt binnen de gezondheidszorg. In 2015 publiceerde *Tijdschrift voor Gezondheidswetenschappen* een artikel waarin het begrip vitaliteit en de meetbaarheid hiervan werd onderzocht. Zij formuleerden de volgende omschrijving:

‘In het begrip ‘vitaliteit’ zijn drie kerndimensies te onderscheiden: Energie, Motivatie en Veerkracht. Energie wordt gekenmerkt door zich energiek voelen, motivatie door doelen stellen in het leven en moeite doen om deze te behalen, en veerkracht door het vermogen om met de dagelijkse problemen en uitdagingen van het leven om te gaan.’²⁶

De kerndimensies *Energie*, *Motivatie* en *Veerkracht* hebben binnen de gezondheidszorg betrekking op het individu, maar deze kunnen ook worden gezien als de pijlers voor het vormen van een vitaal netwerk.

Om de vitaliteit van het netwerk meetbaar te maken, moeten er indicatoren worden vastgesteld die aansluiten op deze drie vitaliteitspijlers. Cultuurhistoricus Gerard Rooijackers stelt dat er vier belangrijke voorwaarden zijn voor het vormen van een vitaal cultureel netwerk.²⁷ Hij gebruikt in zijn theorie de metafoer van het biologische ecosysteem, hij kijkt daarmee vanuit de biologische invalshoek naar vitaliteit. Hij stelt dat een levendig en dynamisch ecosysteem de volgende kwaliteiten bezit:

²⁴ P. Davis, *Ecomuseums: a sense of place*. (London: Continuum, 2011), 44.

²⁵ K. Scott, *Community Vitality: Measuring What Matters*. (Canada, 2009), 3.

http://www.communityvitality.com.au/wp-content/uploads/2013/07/Community_Vitality_Measuring.pdf

²⁶ J.E. Strijk et al., ed, “Wat is vitaliteit en hoe is het te meten? Kerndimensies van vitaliteit en de Nederlandse vitaliteitmeter”, *Tijdschrift voor gezondheidswetenschappen* 1 (2015), 32-40.

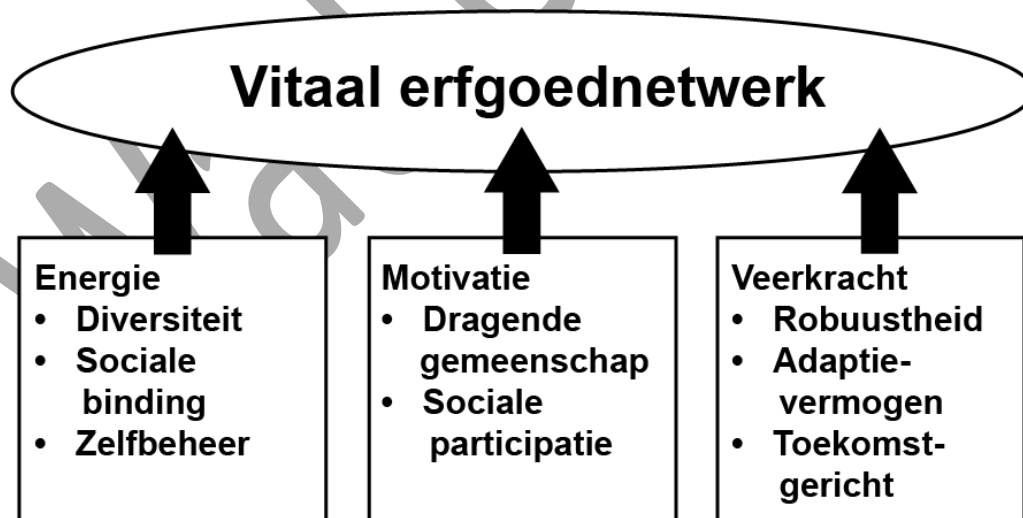
²⁷ G. Rooijackers, cultuurhistoricus in een lezing tijdens de erfgoeddag van Erfgoedhuis Zuid-Holland op 19 november 2020

- Kwaliteit van het culturele ecosysteem wordt afgemeten aan de mate van *diversiteit*, daarom is er tegenwoordig een groeiende aandacht voor meerstemmigheid, inclusiviteit en culturele diversiteit.
- Populaties zijn leidend: we kijken naar *dragende gemeenschappen* die het erfgoed willen en kunnen beschermen en uitdragen.
- Verder wordt een cultureel ecosysteem gekenmerkt door *robuustheid*, die ontstaat doordat de verschillende elementen met elkaar verbonden worden.
- In de laatste plaats is een cultureel ecosysteem veerkrachtig door het *adaptievermogen* van de verschillende elementen.²⁸

Een andere manier om het begrip vitaliteit te benaderen is vanuit de sociale invalshoek. Sociaal wetenschapper Anja Machielse stelt dat er ook voor het meten van sociale vitaliteit verschillende indicatoren zijn: *sociale participatie* (actieve betrokkenheid), *sociale binding* (contacten tussen mensen/partijen) en *zelfbeheer* (organisatiekracht).²⁹

Tevens zijn er nog twee andere graadmeters aan deze theorie toe te voegen: In de periode 2015-2017 voerden vier gemeenten in Noord-Groningen onderzoek uit naar vormen van een nieuwe samenwerking tussen inwoners, organisaties en gemeente die de sociale vitaliteit in de regio moest bevorderen. In dit onderzoek werd ook gelet op het adaptievermogen en de *toekomstgerichtheid* van beleidsvoering en projecten. In welke mate kan er succesvol worden omgegaan met veranderingen en hoe toekomstbestendig zijn de samenwerkingen?³⁰

Bovengenoemde indicatoren kunnen worden ingedeeld onder de drie pijlers van het vitale erfgoednetwerk:

Figuur 6. Netwerkvitaliteitsmodel

²⁸ G. Rooijackers, cultuurhistoricus in een lezing tijdens de erfgoeddag van Erfgoedhuis Zuid-Holland op 19 november 2020

²⁹ Prof. Dr. A. Machielse, "Gemeenschapsofbouw met ouderen: Sociale vitaliteit ontstaat niet vanzelf", Gerön - Tijdschrift over ouder worden en samenleving 4 (2017), 66-69.

³⁰ Sociaal Planbureau Groningen, "Sociale vitaliteit helpt inwoners en gemeenten vooruit" (versie 7 maart 2018), <https://sociaalplanbureaugroningen.nl/sociale-vitaliteit-helpt-inwoners-en-gemeenten-vooruit/>, geraadpleegd 6 december 2020.

2.3 Erfgoedvitaliteit

Aan het bovenstaande vitaliteitsmodel kan nog een vierde pijler worden toegevoegd. In dit onderzoek staat het erfgoednetwerk centraal, daarom is het ook van belang om indicatoren vast te stellen die de *erfgoedvitaliteit* van een netwerk kunnen meten. Binnen deze pijler kan een onderscheid worden gemaakt tussen de indicatoren *erfgoed als product*, *erfgoed als proces* en de *erfgoeddynamiek*.

Erfgoed als product

De eerste indicator gaat over het erfgoed als product en wat daarmee wordt gedaan. Door velen wordt erfgoed gezien als een cultureel product: iets dat ooit is ontstaan vanuit menselijke ideeën en/of gemaakt door menselijk handelen. Dat product (materieel en immaterieel) moet worden behouden en daarom wordt het als zodanig bewaard. Zo heeft de tand des tijds er geen grip op en kan het voor de eeuwigheid worden bewaard. Dit wordt bijvoorbeeld gedaan door artefacten op te slaan en tentoon te stellen in musea, verhalen en tradities schriftelijk vast te leggen en monumenten op te nemen in monumentenregisters. Binnen deze essentialistische visie op erfgoed staan de processen van instandhouding en presenteren centraal, educatie van de gebruiker of toeschouwer kan helpen de betekenis van het product te ontdekken.³¹

Erfgoed als proces

Deze tweede indicator gaat over de manier waarop erfgoed binnen het netwerk tot stand komt: het proces van erfgoediseren. Cultuurhistoricus Willem Frijhoff stelt in zijn boek *Dynamisch erfgoed*:

'Cultuur is agency, ook als dat handelen immaterieel is, bijvoorbeeld in een proces van benoeming, waardering en zingeving.'³²

Binnen deze benadering wordt gekeken naar het ontstaan van erfgoed als product. Hoe wordt dit gevormd en wie bepalen dat iets erfgoed is? Processen van identificatie, selectie, waardering en betekenisgeving staan hierbij centraal. In deze visie is erfgoed niet essentialistisch, maar juist constructivistisch en dynamisch. Erfgoed is flexibel en verandert met tijd en ruimte. Het Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed heeft een stappenplan voor dit proces van erfgoedisering ontwikkeld. Met behulp van dit stappenplan: *Op de Museale Weegschaal* kunnen collecties op verschillende waarden worden beoordeeld.³³

Erfgoeddynamiek

De derde indicator gaat over de wisselwerking tussen erfgoed, gemeenschappen, identiteit en omgeving. De manier waarop het erfgoed wordt benaderd, is in grote mate bepalend voor de rol die zij inneemt binnen de samenleving en de invloed die zij daarop heeft. Willem Frijhoff schrijft hierover:

'Welbegrepen erfgoed is, met andere woorden, dynamisch erfgoed. Het beoogt meer dan louter behoud en beheer: het wil een actieve rol spelen in de vormgeving van de samenleving in heden en toekomst. Erfgoedbeleid moet zich dan ook niet alleen op het erfgoed zelf richten, maar vooral een erfgoedregime creëren dat het mogelijk maakt creatief, toekomstgericht en tegelijkertijd kritisch met behoud, beheer en zingeving van erfgoed om te gaan.'³⁴

³¹ W. Frijhoff, *Dynamisch erfgoed: heeft de cultuurgeschiedenis toekomst?*. (Nijmegen: SUN Uitgeverij, 2007), 36.

³² Ibidem, 36.

³³ Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, *Op de Museale Weegschaal: collectiewaardering in zes stappen*. (Werkendam: Drukkerij Damen, 2013), 60.

³⁴ W. Frijhoff, *Dynamisch Erfgoed: Heeft de cultuurgeschiedenis toekomst?*, (Nijmegen: Sun Uitgeverij, 2007), 9.

Door erfgoed te benaderen als meer dan alleen een historisch gegeven dat beschermd en bewaard moet blijven, maar het ook in te zetten binnen de ontwikkeling van de samenleving, krijgt het nieuwe betekenis en nieuwe relevantie. Deze dynamische zienswijze op erfgoed krijgt een praktische uitwerking met de benadering van Joks Janssen, hoogleraar Ruimtelijke Planning en Cultuurhistorie. Volgens Janssen zijn er drie benaderingswijzen tot erfgoed:

1. Erfgoed als ruimtelijke sector: bescherming en collectievorming.

Deze benadering is gebaseerd op het idee dat maatschappelijke en ruimtelijke dynamiek een voortdurende bedreiging vormen voor erfgoed. Door tegenkrachten te organiseren moet verlies worden tegengegaan, om dat wat onvervangbaar is te redden.³⁵

2. Erfgoed als ruimtelijke factor: onderhandeling en revitalisering

Er ontstaat een meer dynamische omgang, waarin het erfgoed wordt beschouwd als één van de vele factoren die bijdragen aan een hoge leefomgevingskwaliteit. Er wordt gekeken hoe het erfgoed productief kan worden verbonden met andere ruimtelijke sectoren zoals recreatie, woningbouw en natuurontwikkeling³⁶

3. Erfgoed als ruimtelijke vector: ontwikkeling en continuïteit

Erfgoed is in de vectorbenadering een gegeven dat inspireert en volledig wordt geïntegreerd in de voorgestelde ruimtelijke ontwikkeling. De benadering poogt aansluiting te vinden bij de samenleving.³⁷ Deze nieuwe vorm van erfgoedzorg wordt vanuit de overheid steeds meer aangemoedigd. In de brief *Erfgoed telt: de betekenis van erfgoed voor de samenleving*, stelt het kabinet in de periode 2018-2021 te willen investeren in de instandhouding van erfgoed, de verbinding met de leefomgeving en de verbindende kracht van erfgoed voor de samenleving.³⁸ Ook de erfgoedwet en de aankomende omgevingswet stimuleren betrokken partijen na te denken hoe erfgoed kan worden meegenomen in de ruimtelijke ontwikkeling.

2.4 Conclusie

In dit hoofdstuk is gekeken naar de vitaliteit van erfgoednetwerken. Er is onderzocht aan welke kwaliteiten een vitaal erfgoednetwerk voldoet, daarmee is antwoord gegeven op de tweede deelvraag: Welke kwaliteiten heeft een vitaal erfgoednetwerk nodig om een ecomuseum te kunnen ontwikkelen?

Een welarend ecomuseum wordt gedragen door een vitaal erfgoednetwerk dat gestelde doelen kan bewerkstelligen en zichzelf in stand houdt. Daarnaast houdt een dergelijk netwerk gemeenschappen in stand en draagt ze bij aan innovatie binnen de erfgoedsector.

Een vitaal erfgoednetwerk berust op vier pijlers: Energie, Motivatie, Veerkracht en Erfgoedvitaliteit. Deze pijlers zijn de kerndimensies van het vitale erfgoednetwerk. Onder de pijlers zijn verschillende indicatoren opgenomen die de kerndimensies meetbaar maken.

1. *Energie*: mate van diversiteit, sociale binding en zelfbeheer
2. *Motivatie*: dragende gemeenschappen en sociale participatie
3. *Veerkracht*: robuustheid, adaptievermogen, toekomstgericht en flexibiliteit
4. *Erfgoedvitaliteit*: erfgoed als product, erfgoed als proces en erfgoeddynamiek

Op de volgende pagina is het erfgoednetwerkvitaliteitsmodel nogmaals uitgewerkt.

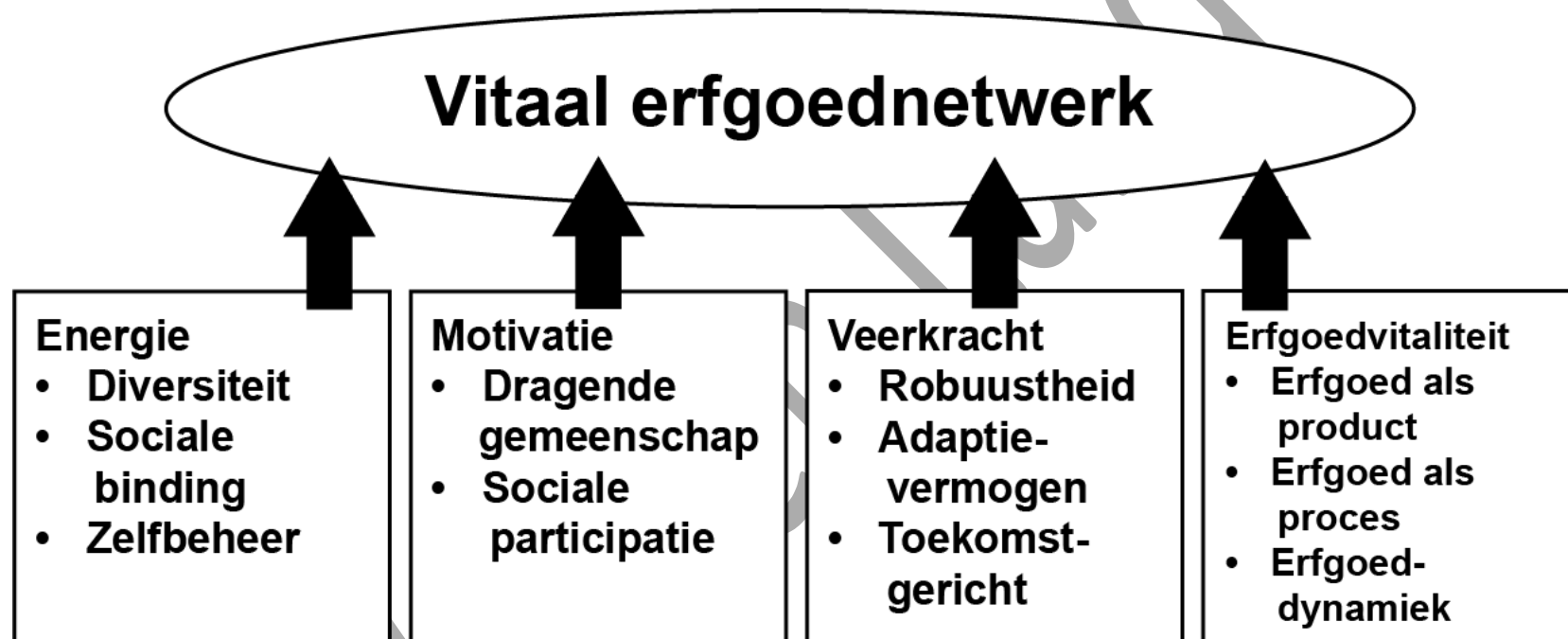
³⁵ J. Janssen, "Evolutie van de erfgoedzorg" in: Josk Janssen, ed., *Karakterschetsen - Nationale Onderzoeksagenda Erfgoed en Ruimte: DEEL 1 – Kennisagenda*. (Amersfoort: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 2014), 12.

³⁶ Ibidem, 13

³⁷ Ibidem, 14

³⁸ Ministerie OCW, *Erfgoed telt: de betekenis van erfgoed voor de samenleving*, (Den Haag: Ministerie OCW, juni 2018), 26.

Figuur 7. Erfgoednetwerkvitaliteitsmodel

Hoofdstuk 3: Erfgoednetwerk Noardeast-Fryslân

Dit hoofdstuk verkent de vitaliteit van het erfgoednetwerk van de gemeente Noardeast-Fryslân. Daarmee wordt antwoord gegeven op de derde deelvraag: Is het erfgoednetwerk van Noardeast-Fryslân vitaal genoeg voor het vormen van een ecomuseum?

3.1 Erfgoednetwerk gemeente Noardeast-Fryslân

Noardeast-Fryslân is de meest noordelijke gemeente van de provincie Friesland. Ze is gevormd in 2019 na het samengaan van de gemeenten Dongeradeel, Ferwerderadeel, Kollumerland en Nieuwkruisland en telt 45.228 inwoners (2020).³⁹ De gemeente bezit een grote verscheidenheid aan materieel en immaterieel cultureel erfgoed. Er zijn verschillende terpdorpen, staten en stinzen, boerderijen, kerken en molens die het Friese landschap aan de waddenkust typeren.⁴⁰ Daarnaast zijn er streekmusea die objecten waarborgen en vertellen over de regionale geschiedenis. Ook de inwoners van Noardeast-Fryslân zijn in het bezit van erfgoed. Zij kennen de verhalen en bezitten objecten die van generatie op generatie zijn doorgegeven, daarmee dragen ze de identiteit van de regio die ze op hun beurt ook weer zullen doorgeven.

Netwerkvorming Noardeast-Fryslân

Voor dit onderzoek zijn gesprekken gevoerd met verschillende erfgoedbeheerders in Noardeast-Fryslân. In de bijlage van dit onderzoek zijn samenvattingen en transcripten van de interviews bijgevoegd. Aan de hand van de gesprekken is het erfgoednetwerk in beeld gebracht (zie het diagram op de volgende pagina).

Uitleg netwerkdiagram

Zoals valt op te maken uit figuur 6 zijn de meeste erfgoedbeheerders binnen het netwerk met elkaar verbonden (blauwe vakjes). Toch zien we een aantal hiaten: zo zijn de stichtingen nauw verbonden, maar staan deze verder los van de andere partners. De gemeente is direct verbonden met de musea, maar heeft met de andere partners voornamelijk indirect contact (alleen via het erfgoed). Er moet worden benoemd dat in dit onderzoek, omwille van tijd en ruimte, niet alle erfgoedpartners binnen het netwerk zijn benaderd en in kaart konden worden gebracht. De blauwe vakjes met de punten representeren deze blinde vlekken in het netwerk.

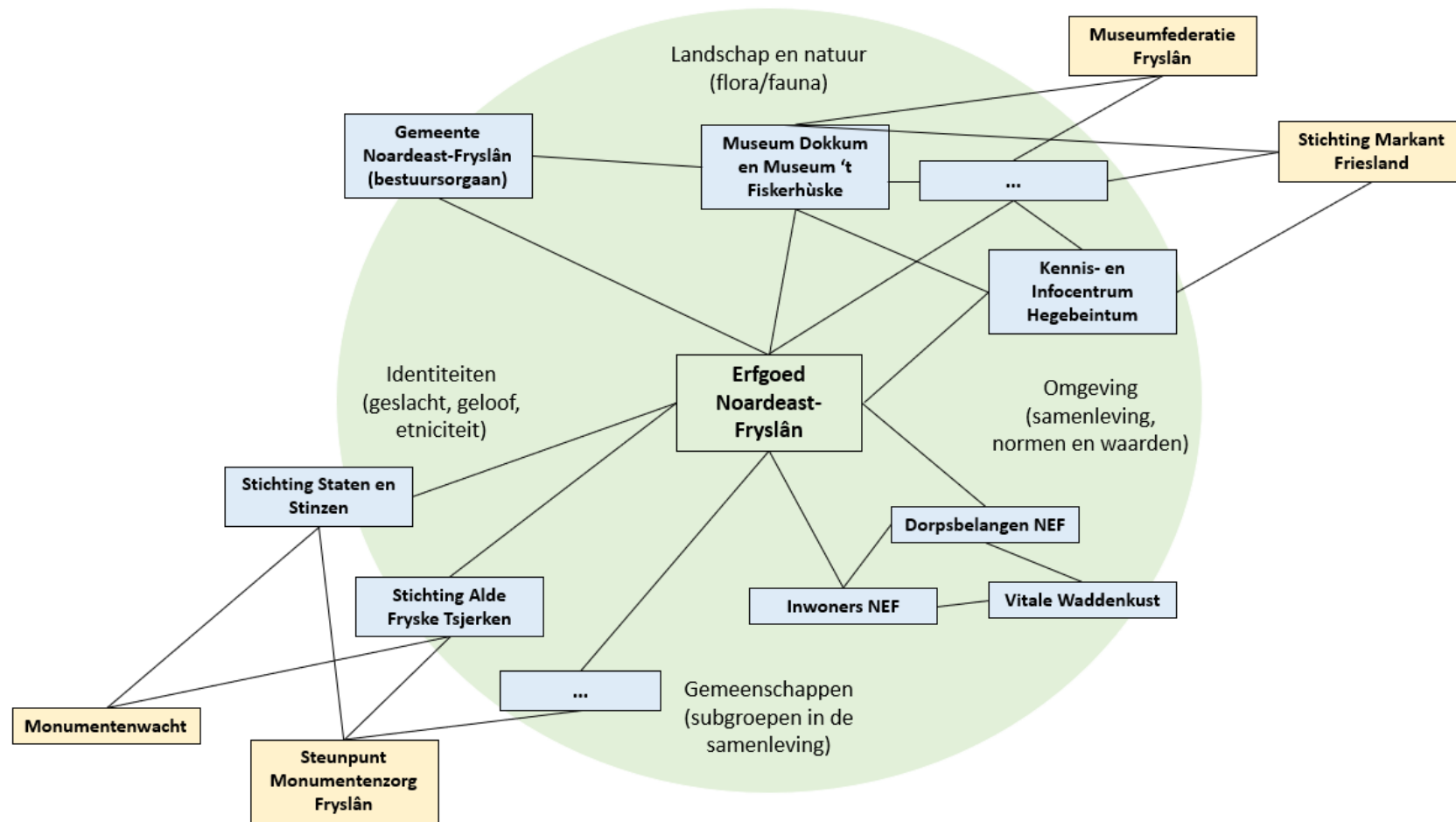
Tijdens de gesprekken met verschillende erfgoedpartners kwam naar voren dat er ook op regionaal en provinciaal niveau contacten zijn met erfgoedorganisaties. In zekere zin maken ook deze organisaties onderdeel uit van het erfgoednetwerk Noardeast-Fryslân. Zij staan wellicht niet in direct contact met het erfgoed, maar vervullen een adviserende en/of ondersteunende rol voor de erfgoedinstellingen binnen de gemeente. Daarmee zijn zij wel van belang voor het tot stand komen van dit erfgoednetwerk en daarom ook meegenomen in het netwerkdiagram (gele vakjes).

Het erfgoednetwerk bestaat niet alleen uit erfgoed en erfgoedbeheerders. Er zijn meer elementen die van belang zijn voor het voortbestaan van het erfgoednetwerk. Het landschap en de natuur, de omgeving, gemeenschappen en identiteit(en) verbinden erfgoed en erfgoedbeheerders en zijn een constante in het netwerk. Erfgoed kan ontstaan en verdwijnen net als de musea en stichtingen die het beheren, maar de vier elementen zijn continu aanwezig op de achtergrond (groene cirkel).

³⁹ Allecijfers.nl, "Informatie gemeente Noardeast-Fryslân" (versie december 2020), <https://allecijfers.nl/gemeente/noardeast-fryslan/>, geraadpleegd 12 december 2020.

⁴⁰ H. Koppen, *Friese landsdelen: Oostergo*. (Dokkum: Uitgeverij Wijdemeer, 2020), 30-117.

Figuur 8. Netwerkdigram erfgoednetwerk Noardeast-Fryslân

3.2 Vitaliteitsverkenning erfgoednetwerk Noardeast-Fryslân

Om in Noardeast-Fryslân een ecomuseum te kunnen ontwikkelen, is het van belang eerst de vitaliteit van het erfgoednetwerk te verkennen. Dit netwerk moet uiteindelijk het ecomuseum in stand houden, niet alleen vandaag en morgen, maar ook in de verdere toekomst.

Is het netwerk hier vitaal genoeg voor? Aan de hand van het vitaliteitsmodel in hoofdstuk 2 en wordt in deze paragraaf een verkenning gedaan naar de vitaliteit van het erfgoednetwerk Noardeast-Fryslân.

Energie

Het erfgoednetwerk van Noardeast-Fryslân is een regionaal netwerk waarbij verschillende organisaties betrokken zijn (stichtingen, musea, overheidsorganisaties). Tussen de betrokken organisaties is in beperkte mate sprake van *sociale binding*. Veel organisaties kennen elkaar wel, maar er is er niet regelmatig contact. Wat opvalt is dat er binnen het regionale netwerk kleinere 'sub-netwerken' ontstaan, zo staan de stichtingen nauw met elkaar in contact en hebben de musea zich geformeerd onder Markant Friesland.^{41,42}

Opmerkelijk is ook dat inwoners binnen het netwerk op de achtergrond staan. Zij hebben wel een connectie met het erfgoed en zijn hier ook via de dorpsbelangen wel mee verbonden, maar hebben verder geen actieve rol als erfgoedbeheerders.⁴³

Hoewel er in het netwerk een variëteit aan organisatievormen is, moet ook worden benoemd dat er binnen deze organisaties minder *diversiteit* aanwezig is. Er is weinig tot geen sprake van verschil in leeftijd en etniciteit.

Het netwerk is niet bezig met *zelfbeheer*; deze wordt niet actief gecoördineerd en gehandhaafd, ook niet vanuit de gemeente.⁴⁴ Wel zijn de kennis en vaardigheden aanwezig om hiermee aan de slag te gaan. De verschillende organisaties hebben ervaring met (erfgoed)management en kunnen hun krachten bundelen om het netwerk te reguleren.

Motivatie

Veel organisaties binnen het netwerk draaien op vrijwilligers, daarmee zijn zij gebonden aan een beperkte mankracht, tijdsbesteding en financiële middelen.⁴⁵ Dit blijkt in grote mate bepalend te zijn voor de manier waarop de organisaties in het netwerk willen en kunnen investeren. De *dragende gemeenschap* van het netwerk is dan ook relatief klein.

Zoals eerder gesteld is er binnen het netwerk beperkt sprake van sociale binding, deze gaat, in de meeste gevallen, niet verder dan kennisdeling en bijpraten.⁴⁶ In een enkel geval is er sprake van samenwerkingen die resulteren in concrete producten of projecten. Frequentere samenwerkingen en meer *sociale participatie* worden wel geambieerd door veel organisaties.

⁴¹ H. Groeneweg, directeur Museum Dokkum en Museum 't Fiskerhúske geïnterviewd door L. Venema op 7 december 2020 tijdens een online interview via Microsoft Teams

⁴² P. Nieuwenhuijsen, secretaris Stichting Staten en Stinzen geïnterviewd door L. Venema op 21 oktober 2020 tijdens een interview in Cultureel Dienstencentrum Leeuwarden.

⁴³ S. Papma, medewerker Stichting Vitale Waddenkust en betrokken bij dorpsbelangen Ferwert-Hegebeintum geïnterviewd door L. Venema op 5 november 2020 tijdens een interview in Ferwert.

⁴⁴ G. Mulder, beleidsmedewerker erfgoed en monumenten Noardeast-Fryslân geïnterviewd door L. Venema op 16 november 2020 tijdens een online interview via Microsoft Teams

⁴⁵ M. Delfstra, medewerker Kennis- en Informatiecentrum Terp Hegebeintum geïnterviewd door L. Venema op 16 december 2020 tijdens een online interview via Microsoft Teams.

⁴⁶ R. van der Heide, office manager Stichting Alde Fryske Tsjerken geïnterviewd door L. Venema op 26 oktober 2020 tijdens een online interview via Microsoft Teams.

Veerkracht

Binnen het netwerk is sprake van een samenhang tussen de verschillende elementen, dit maakt het netwerk *robuust*. Erfgoed, identiteit(en), gemeenschap(pen) en omgeving zijn met elkaar verbonden en beïnvloeden elkaar. Dit lijkt zich op de achtergrond van het netwerk af te spelen, organisaties zijn zich niet zo zeer bewust van die wisselwerking.

De organisaties binnen het netwerk hebben een sterk *adaptievermogen*. Ze passen zich makkelijk aan bij veranderingen en zijn bestand tegen tegenslag.

Binnen het netwerk ontbreekt een gezamenlijke toekomstvisie. Veel organisaties geven aan meer te willen investeren in het netwerk ten behoeve van een versterkt erfgoedveld, maar weten niet goed hoe.

Erfgoedvitaliteit

In het erfgoednetwerk van Noardeast-Fryslân staat *erfgoed als product centraal*.

Organisaties zijn actief bezig met het beheer en behoud van erfgoed en het gebruik hiervan. Ze hebben een duidelijk beeld van wat hét erfgoed van de regio is, doen er alles aan om die in stand te houden en presenteren dit met trots naar de buitenwereld. *Erfgoed als proces* komt hierbij op een tweede plaats, er is minder oog voor de manier van waarderen en betekenisgeving.

Organisaties binnen het netwerk denken erg verschillend over de *erfgoeddynamiek* van Noardeast-Fryslân. De sector-factor-vector theorie van Janssen is hier goed in terug te zien. Opmerkelijk is dat de manier waarop een organisatie erfgoed benadert in veel gevallen samenhangt met de doelstellingen van een organisatie. Publieksgerichte organisaties zijn meer gericht op de vector-benadering, zij willen dat het erfgoed hun publiek inspireert en dat ze er iets van leert. Organisaties die meer gericht zijn op het beheer en behoud van erfgoed zijn daarentegen meer bezig met de sector-benadering. Voor hen is instandhouding prioriteit en zien maatschappelijke en ruimtelijke dynamiek daarbij als een bedreiging.⁴⁷

3.3 Conclusie

In dit hoofdstuk is gezocht naar een antwoord op de vraag: Is het erfgoednetwerk van Noardeast-Fryslân vitaal genoeg voor het vormen van een ecomuseum?

Uit de vitaliteitsverkenning in paragraaf 2 blijkt dat het erfgoednetwerk Noardeast-Fryslân nog niet vitaal genoeg is voor het ontwikkelen van een ecomuseum. Binnen het netwerk ontbreken simpelweg nog een aantal factoren om deze als vitaal te kunnen bestempelen:

Er is, in de eerste plaats, nog te weinig sprake van sociale binding en sociale participatie. Organisaties staan met elkaar in contact, maar doen verder weinig aan kennisdeling of samenwerken. De ambitie om hier meer in te investeren is er wel, maar bij veel organisaties ontbreekt de mankracht en tijd om hier ook werk van te maken. Een ander punt dat de vitaliteit van dit netwerk bepaalt, is de stille aanwezigheid van de inwoners van de gemeente. Hoewel zij er wel onderdeel van uitmaken, worden ze niet actief gerepresenteerd, er wordt zo een groot deel van het regionale erfgoed buiten beschouwing gelaten.

Een tweede punt die bepalend is voor de waardering van vitaliteit, is het gebrek aan toekomstgerichtheid. Hoewel het netwerk robuust en flexibel is door de binding van organisaties met erfgoed, identiteit(en), gemeenschappen, omgeving en landschap, ontbreekt er een duidelijke toekomstvisie. Er is geen sprake van actief zelfbeheer of een gecoördineerd plan. Een gezamenlijk toekomstdoel kan helpen om richting te geven aan het netwerk en de vitaliteit te verhogen.

⁴⁷ M. Delfstra, medewerker Kennis- en Informatiecentrum Terp Hegebeintum geïnterviewd door L. Venema op 16 december 2020 tijdens een online interview via Microsoft Teams.

Een derde en laatste factor die de vitaliteit van het netwerk bepaalt, is de wijze van erfgoedbenadering binnen het netwerk. Er is veel oog voor het erfgoed als product, maar minder voor het erfgoed als proces. Er ontbreekt een bepaald bewustzijn over erfgoedisering: hoe dit tot stand komt en wie er inspraak op hebben. Wil het netwerk haar erfgoed relevant en interessant houden voor huidige en toekomstige generaties dan moet er een bepaald bewustzijn ontstaan over hoe erfgoed ontstaat en wat het betekent voor de (regionale) samenleving.

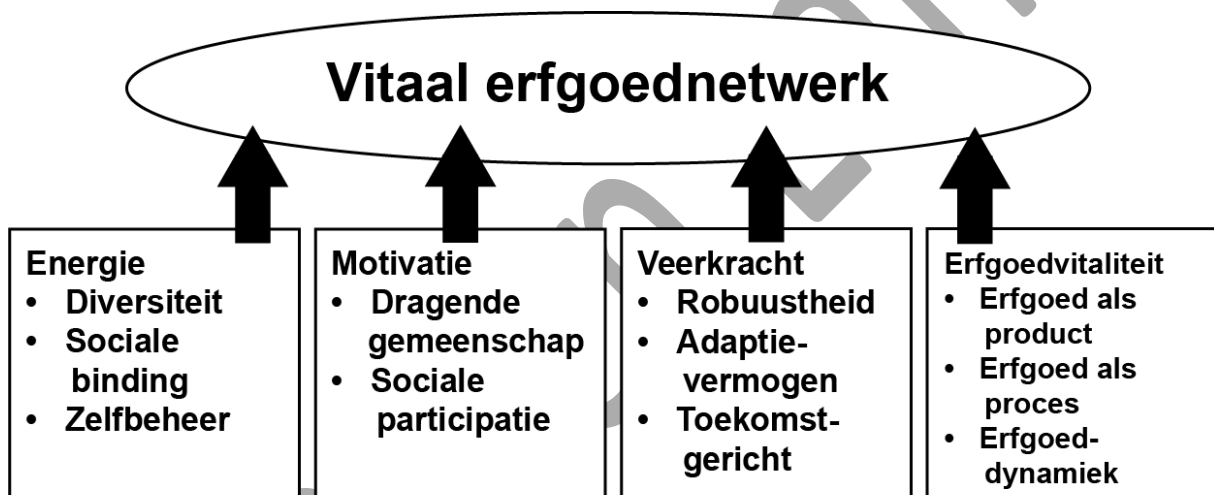
Wad en Land

Conclusies

In dit onderzoek is gezocht naar een antwoord op de vraag: *Wat zijn de karakteristieken van het erfgoednetwerk van Noardeast-Fryslân en geven deze aanleiding tot het vormen van een ecomuseum?* Met de ontwikkeling van een ecomuseum kan het erfgoed in deze regio beter in stand worden gehouden, cultuur en identiteit kunnen worden uitgedragen en tegelijkertijd kan het bijdragen aan het tegengaan van de krimp in de regio.

Een ecomuseum wordt gedragen door een vitaal erfgoednetwerk dat in staat is om zichzelf in stand te houden en doelen te bewerkstelligen. Ze houden gemeenschappen in stand door mensen met elkaar te verbinden en zo sociaal kapitaal op te bouwen. Tegelijkertijd zijn ze de drijfveren van verandering die er voor zorgen dat een samenleving zich blijft door ontwikkelen.

Om de vitaliteit van een erfgoednetwerk te bepalen kan gebruik worden gemaakt van onderstaand vitaliteitsmodel. Dit model toont dat een vitaal erfgoednetwerk berust op vier pijlers (Energie, Motivatie, Veerkracht en Erfgoedvitaliteit) die kunnen worden afgemeten aan de hand van verschillende indicatoren:

Figuur 9. Erfgoednetwerkvitaliteitsmodel

Erfgoednetwerk Noardeast-Fryslân

Het erfgoednetwerk Noardeast-Fryslân bestaat uit een grote verscheidenheid aan erfgoed, materieel en immaterieel erfgoed bevinden zich in het landschap, binnen musea alsook bij inwoners thuis. Het erfgoed wordt beheerd door verschillende erfgoedorganisaties (musea en stichtingen) en door particuliere beheerders, daarnaast zijn er ook organisaties die een adviserende of ondersteunende taak hebben binnen het netwerk. Al deze verschillende erfgoedpartners brengen kennis en vaardigheden mee die het erfgoednetwerk van Noardeast-Fryslân vormen.

Maar is dit netwerk ook vitaal genoeg voor het dragen van een ecomuseum?

Hoewel het erfgoednetwerk Noardeast-Fryslân op het eerste gezicht goed in elkaar lijkt te zitten, blijkt (op basis van het erfgoednetwerkvitaliteitsmodel) dat deze nog niet vitaal genoeg is voor het ontwikkelen van een ecomuseum. Binnen het netwerk ontbreken nog een aantal factoren om dit te kunnen realiseren. Er is nog te weinig sprake van sociale binding en sociale participatie. Organisaties staan met elkaar in contact, maar doen verder weinig aan kennisdeling of samenwerken. Daarnaast is de bijdrage van inwoners in het huidige netwerk minimaal, dit heeft tot gevolg dat een deel van het erfgoed (voornamelijk immaterieel) niet

wordt gerepresenteerd. Ook is er binnen het netwerk een gebrek aan toekomstgerichtheid, er is geen gecoördineerd plan of een gezamenlijke toekomstvisie. Tot slot mist er binnen het netwerk een bepaald bewustzijn over erfgoedvorming en erfgoedwaardering, een factor die van belang is voor het bepalen van de erfgoedvitaliteit van de regio.

Kortom het erfgoednetwerk Noardeast-Fryslân is op dit moment nog niet vitaal genoeg voor de ontwikkeling van een ecomuseum. Om dit te kunnen bewerkstelligen zal er eerst meer moeten worden geïnvesteerd in sociale binding en participatie, toekomstgerichtheid en het bewustzijn over erfgoedvorming.

Reflectie en aanbevelingen

In dit onderzoek is een idee over erfgoednetwerken en vitaliteit uitgewerkt en onderbouwt met behulp van theorie. Daarnaast is gepoogd een brug te slaan tussen de theorie en de praktijk van erfgoednetwerken. Hopelijk biedt deze vernieuwende visie stof tot nadenken en discussie over het belang van erfgoednetwerken voor de erfgoedsector.

Wie het in oktober opgestelde onderzoeksontwerp naast dit verslag legt, zal zien dat, hoewel het in de kern gelijk is gebleven, de scope van het onderzoek is veranderd. In eerste instantie was het idee om het erfgoednetwerk van de terpdorpen Ferwert, Hegebeintum en Blije te onderzoeken, gedurende het onderzoek bleek echter dat dit netwerk te klein was om een volwaardig onderzoek te kunnen opleveren. Bovendien bleek ook dat veel erfgoedorganisaties binnen de dorpen voornamelijk op regionaal niveau contacten hadden. Vandaar dat is besloten de scope te verbreden naar de gemeente Noardeast-Fryslân.

Aan de hand van bureauonderzoek en interviews is geprobeerd het erfgoednetwerk van Noardeast-Fryslân zo goed mogelijk in kaart te brengen. Door beperkingen van tijd en ruimte is het mogelijk dat er erfgoedorganisaties in Noardeast-Fryslân niet zijn meegenomen in de weergave van dit netwerk. Hierbij moet ook worden gesteld dat een netwerk dynamisch is, het geven van een volledige weergave van een netwerk is daarom lastig.

Het in hoofdstuk twee opgestelde erfgoednetwerkvitaliteitsmodel biedt gebruikers de mogelijkheid om de vitaliteit van het erfgoednetwerk te verkennen. Om deze vitaliteit ook meetbaar te maken is als bijbehorend beroepsproduct een waarderingsformulier ontworpen. Dit formulier kan worden gebruikt door erfgoedbeheerders, overheidsorganisaties of belangstellenden die geïnteresseerd zijn in het concept erfgoednetwerk en de vitaliteit hiervan willen peilen.

In vervolgonderzoek kan worden gekeken naar de toepasbaarheid en uitwerking van het Vlaamse concept 'erfgoedcellen' in Nederland. Deze gecoördineerde manier van erfgoednetwerken biedt een mooi uitgangspunt voor het creëren van een versterkt erfgoedveld op regionaal en nationaal niveau. Betreft het erfgoednetwerk Noardeast-Fryslân kan worden onderzocht hoe de ondergewaardeerde indicatoren kunnen worden verbeterd, zodat het netwerk vitaler wordt.

Literatuurlijst

Wagenaar, D. *“Should I stay or should I go?” Een onderzoek naar de veronderstelde uitstroom van hogeropgeleide jongeren uit Noordoost-Friesland*. Twente University, 2014.
Allecijfers.nl, “Informatie gemeente Noardeast-Fryslân” (versie december 2020),
<https://allecijfers.nl/gemeente/noardeast-fryslan/>.

Corsane, G. “From ‘outreach’ to ‘inreach’: How ecomuseum principles encourage community participation in museum process”, in *Communication and Exploration: Papers of International Ecomuseums Forum*. Beijing: Chinese Society of Museums, 2006.

Davis, P. *Ecomuseums: a sense of place*. London: Continuum, 2011.

Delfstra, M., medewerker Kennis- en Informatiecentrum Terp Hegebeintum geïnterviewd door L. Venema op 16 december 2020 tijdens een online interview via Microsoft Teams.

Erfgoedcel Brugge, “Herinneringen en erfgoed” (versie december 2020),
<https://www.erfgoedcelbrugge.be/nl/projecten/herinneringen-en-erfgoed>.

FARO, *Netwerken in erfgoedland: werkboekje voor het weven van een prachtig web*. Brussel: FARO. Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed, oktober 2011.

Frijhoff, W. *Dynamisch erfgoed: heeft de cultuurgeschiedenis toekomst?*. Nijmegen: SUN Uitgeverij, 2007.

Graham, B., Howard, P., *The Ashgate Research Companion to Heritage and Identity*. Aldershot: Ashgate, 2008.

Groeneweg, H., directeur Museum Dokkum en Museum 't Fiskerhúske geïnterviewd door L. Venema op 7 december 2020 tijdens een online interview via Microsoft Teams

Janssen, J., et al., “Evolutie van de erfgoedzorg” in: *Josk Janssen, ed., Karakterschetsen - Nationale Onderzoeksagenda Erfgoed en Ruimte: DEEL 1 – Kennisagenda*. Amersfoort: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 2014.

Koppen, H. *Friese landsdelen: Oostergo*. Dokkum: Uitgeverij Wijdemeer, 2020.

Mijnerfgoedcel, “Bacongo Limburg” (versie december 2020),
<https://www.erfgoedcelmijnerfgoed.be/bacongolimburg/>.

Ministerie OCW, *Erfgoed telt: de betekenis van erfgoed voor de samenleving*, Den Haag: Ministerie OCW, juni 2018.

Mulder, G., beleidsmedewerker erfgoed en monumenten Noardeast-Fryslân geïnterviewd door L. Venema op 16 november 2020 tijdens een online interview via Microsoft Teams.

Nieuwenhuijsen, P., secretaris Stichting Staten en Stinzen geïnterviewd door L. Venema op 21 oktober 2020 tijdens een interview in Cultureel Dienstencentrum Leeuwarden.

Papma, S. medewerker Stichting Vitale Waddenkust en betrokken bij dorpsbelangen Ferwert-Hegebeintum geïnterviewd door L. Venema op 5 november 2020 tijdens een interview in Ferwert.

Prof. Dr. Machielse, A., “Gemeenschapsopbouw met ouderen: Sociale vitaliteit ontstaat niet vanzelf”, *Gerön - Tijdschrift over ouder worden en samenleving* 4 (2017), 66-69.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, *Op de Museale Weegschaal: collectiewaardering in zes stappen*. Werkendam: Drukkerij Damen, 2013.

Rooijackers, G., cultuurhistoricus in een lezing tijdens de erfgoeddag van Erfgoedhuis Zuid-Holland op 19 november 2020.

Scott, K., *Community Vitality: Measuring What Matters*. Canada, 2009.
http://www.communityvitality.com.au/wp-content/uploads/2013/07/Community_Vitality_Measuring.pdf

Sociaal Planbureau Groningen, "Sociale vitaliteit helpt inwoners en gemeenten vooruit" (versie 7 maart 2018), <https://sociaalplanbureau Groningen.nl/sociale-vitaliteit-helpt-inwoners-en-gemeenten-vooruit/>.

Strijk, J.E., et al., ed, "Wat is vitaliteit en hoe is het te meten? Kerndimensies van vitaliteit en de Nederlandse vitaliteitmeter", *Tijdschrift voor gezondheidswetenschappen 1* (2015), 32-40.

Van der Heide, R., office manager Stichting Alde Fryske Tsjerken geïnterviewd door L. Venema op 26 oktober 2020 tijdens een online interview via Microsoft Teams.

Vercauteren, G. adviseur lokaal & regionaal erfgoedbeleid en sectorcoördinator voor de erfgoedcellen geïnterviewd door L. Venema op 10 november 2020 tijdens een online interview via Microsoft Teams

Verhoeven, N. *Wat is onderzoek? Praktijkboek voor methoden en technieken*. Amsterdam: Boom uitgevers, 2014.

Vlaamse overheid, *Handleiding bij het Cultureel-Erfgoeddecreet: de indeling van musea en culturele archiefinstellingen bij het Vlaamse niveau*. Brussel: Vlaamse overheid, 2013.

Afbeeldingen en illustraties

Fig.1: N0.ORDPEIL, *Kaart Noardeast-Fryslân met erfgoedensembles* (2020), projectschijf computer N0.ORDPEIL

Fig.2: It DREAMlân, *Wadlopen op het Lauwersmeer in Noardeast-Fryslân is een vorm van immaterieel erfgoed* (2020), <https://www.itdreamlan.nl/omgeving-lauwersmeer/>

Fig.3: R. Ter Burg, *De Terp van Hegebeintum is een belangrijk stuk erfgoed van Noardeast-Fryslân* (2016), <https://www.omropfryslan.nl/nij/650532-fries-museum-jout-ynsjoch-yn-terpen-yn-nije-utstalling>

Fig.4: P. Davis, *Het necklace model van Peter Davis met de verschillende bouwstenen van het ecomuseum* uit: *Ecomuseums: a sense of place* (2011).

Fig.5: Erfgoedcellen Vlaanderen, *Kaart van de erfgoedcellen in Vlaanderen* (onbekend), <https://www.erfgoedcellen.be/>

Fig.6: L. Venema, *Netwerk vitaliteitsmodel* (2020)

Fig.7: L. Venema, *Erfgoednetwerk vitaliteitsmodel* (2020)

Fig.8: L. Venema, *Netwerkdigram erfgoednetwerk Noardeast-Fryslân* (2020)

Fig.9: L. Venema, *Erfgoednetwerk vitaliteitsmodel* (2020)

Bijlagen

Voor dit onderzoek zijn open interviews afgenomen met medewerkers van diverse erfgoedorganisaties uit de regio Noardeast-Fryslân en met Gregory Vercauteren, coördinator van de erfgoedcellen Vlaanderen. Hoewel er voor elk interview een vragenlijst is opgesteld, werd er (vanwege de open aard van de interviews) vaak enigszins van afgewijkt. Afhankelijk van of de gesprekken mochten worden opgenomen of niet zijn deze verwerkt in transcripten of samenvattingen en bijgevoegd in deze bijlage.

Interview 1

Samenvatting gesprek Peter Nieuwenhuijsen (Stichting Staten en Stinzen)

Datum: Woensdag 21 oktober 2020

Locatie: Emmakade 59, Leeuwarden

Peter Nieuwenhuijsen is secretaris van de stichting Staten en Stinzen. Samen met zijn medebestuurleden maakt hij van Staten en Stinzen een belangrijke stakeholder in het Friese erfgoedveld.

Stichting Staten en Stinzen wil bekendheid geven aan de staten en de stinzen in Friesland en het verschillende groen erfgoed dat hier bij hoort. Ze bezitten zelf geen collectie, maar vormen een belangrijke spil in het koppelen van beheerders, erfgoed en publiek. De stichting brengt het erfgoed naar het publiek in de vorm van educatieprogramma's, lezingen, cursussen en via de (sociale) media. Het afgelopen jaar hebben zij nauw samengewerkt met een aantal regionale kranten. Er zijn verschillende informatieve artikelen en columns in de krant geplaatst om aandacht te vragen voor het erfgoed. Er stonden geen grootschalige activiteiten gepland, die hadden i.v.m. corona ook niet door kunnen gaan.

Op regionaal niveau heeft de stichting weinig contacten. Zij kennen wel mensen bij de gemeente en diverse musea, maar hebben hier geen intensief contact mee. De stichting staat wel in contact met verschillende erfgoedpartners binnen de provincie Friesland. Echter is ook hier geen sprake van actieve samenwerking.

De stichting is wel verbonden aan het structureel platform monumenten organisatie waarbinnen ook het steunpunt monumentenzorg en de monumentenwacht een functie vervullen. Ook stichting Alde Fryske Tjerken en Stichting De Fryske Mole zijn hierbij aangesloten. Ze huizen samen in een gebouw aan de Emmakade in Leeuwarden en zijn fysiek dus dicht bij elkaar. Echter is er ook tussen deze stichtingen verder weinig intensief contact. Dit netwerk fungeert voornamelijk als kennisbron: er wordt kennis gedeeld en nieuwe inzichten worden opgedaan, maar er worden geen producten ontwikkeld.

Interview 2

Ingevlude vragenlijst en Transcript Alde Fryske Tsjerken

Geïnterviewde: Rommie van der Heide (bureaumanager)

Datum: Maandag 26 oktober 2020

Locatie: Online via Microsoft TEAMS

Vragenlijst beantwoord via de mail

Vragen over de stichting

- Kunt u kort uitleggen waar de stichting Alde Fryske Tsjerken voor staat?
- **Volgens onze statuten: De doelstelling van de Stichting Alde Fryske Tsjerken is 'het herstel en de instandhouding van uit historisch oogpunt belangwekkende kerkgebouwen met aan- en toebehoren in de provincie Fryslân'. Als tweede doelstelling staat in de statuten: 'het wekken van publieke belangstelling voor dergelijke kerkgebouwen'.**
- Wat zijn de actuele successen/uitdagingen van de stichting? Waar zijn jullie op dit moment mee bezig?
- **De herbestemming van de kerk van Dedgum: Met een prachtig feest is afgelopen vrijdag en zaterdag gevierd dat de kerk van Dedgum er weer prachtig bij staat. De Stichting Alde Fryske Tsjerken heeft voor ongeveer acht ton in het gebouw geïnvesteerd. Het resultaat is een prachtige kerkzaal, met dorpshuis-functie, Bêd & Brochje én een uitkijkpunt vanaf de toren. (zie ook bijlage)**
- **We zijn daarnaast bezig met de restauratie van de kerk van Augsbuurt en we doen een duurzaamheidsonderzoek in onze kerk in Blessum i.s.m. studenten NHL/Stenden o.l.v. ons bestuurslid Martin Weerd.**
- **Dit jaar jubileum met prachtige activiteiten, helaas kan het meeste niet doorgaan.**
- Zijn er met de komst van corona nieuwe vraagstukken bijgekomen?
- **Nee, onze kerken worden veel gebruikt voor culturele doeleinden en dat kan nu nagenoeg niet doorgaan, dat vraagt echter niet om nieuwe vraagstukken. We hebben daardoor wel minder inkomsten.**

Vragen over erfgoednetwerken*

- Staan jullie in contact met andere erfgoedstichtingen en musea?
- **Ja, Museumfederatie Fryslan, RCE, Fries Museum**
- Vinden er op provinciaal of regionaal niveau ook samenwerkingen plaats met die contacten?
- **We volgen elkaar en komen bij elkaar op uitnodiging van elkaar of van de Provincie**
- Staat de stichting ook in contact met de regionale gemeenschappen via dorpsbelangen bijvoorbeeld?
- **Jawel, vroeger via Doarpswurk wel wat vaker maar niet directe lijnen met dorpsbelangen**
- Wordt er vanuit de stichting actief gewerkt om inwoners bij lokaal erfgoed te betrekken? Op welke manieren gebeurt dat?
- **Vooraf via onze vrijwilligers van de Plaatselijke Commissies. Zij zijn onze ambassadeurs in de dorpen. Als we een kerk overnemen zorgen we ook altijd voor donateurwerving in het dorp waar de kerk staat en rondom**
- Is er binnen de stichting een beeld van hoe gemeenschappen naar de kerken kijken? Weten jullie in welke mate men zich betrokken voelt bij het erfgoed?
- **Niet zo zeer hoe men zich daarbij betrokken voelt. Dat merken we wel op als we mondeling contact hebben tijdens excursiedagen en andere contactmomenten**
- Staat de stichting ook in contact met overheden binnen Friesland? Zijn er contacten met de gemeente Noardeast-Fryslan?

- **Ja, we nodigen Gemeentes uit als er in hun gemeente iets met de kerken gebeurt en we hebben goed contact met wethouders en gedeputeerde. Zo ook in Noardeast-Fryslân**
- Hebt u het idee dat er sprake is van een 'erfgoednetwerk' binnen Friesland?
- **Niet zozeer een netwerk binnen Friesland, dan is het nationaal via RCE en Erfgoedverenigingen**
- Denkt u dat een erfgoednetwerk van betekenis kan zijn voor de bescherming en het voortbestaan van het erfgoed (in het bijzonder de kerken) in Friesland? Waarom wel niet?
- **OF dat een echt netwerk moet worden weet ik niet, die behoefte zou geïnventariseerd moeten worden maar een keer als Friese erfgoedinstellingen bij elkaar komen zou wel een goed idee zijn. Dan kun je als Friese gemeenschap samen het erfgoed aan het publiek doorgeven. Dat werkt altijd beter dan vanuit kleine clubjes. Erfgoed is een breed goed dus dan zou je niet alleen de kerken moeten doen**
- Denkt u dat onderdeel uitmaken van een erfgoednetwerk van betekenis kan zijn voor de organisatie en het reilen en zeilen van de stichting? Waarom wel niet?
- **Voor onze stichting heeft dat geen extra betekenis voor de praktische gang van zaken maar het zou wel goed zijn om als monumentale kerken een keer samen te komen. Het kan zijn dat er meerdere kerken nadenken over hun kerk over te laten nemen door de stichting en wat betekent dat dan, is dat de beste oplossing?**

Transcript gesprek Rommie van der Heide via TEAMS

Lisa: Fijn dat ik u op deze manier kan spreken. Ik zag dat u de vragen die ik u had toegestuurd al had beantwoord. Fijn om die zo al even op papier te hebben.

Rommie: Graag gedaan. Je vragen waren duidelijk en het leek mij handig om je de antwoorden alvast toe te sturen, wellicht dat je naar aanleiding daarvan nog andere vragen bedenkt.

Dat heb ik inderdaad. Ik heb nog een aantal punten bedacht waar ik graag even op in wil gaan in het gesprek. Maar misschien is het goed om elkaar eerst even wat meer te vertellen over wie we zijn en wat we doen. Zal ik mezelf eerst even voorstellen en vertellen waar ik op dit moment mee bezig ben?

Lijkt me ook een goed idee.

Nou, Mijn naam is Lisa Venema, ik ben 22 jaar, ik kom oorspronkelijk uit Leek in Groningen, maar ik woon momenteel in Leeuwarden. Ik ben vierdejaarsstudent aan de Reinwardt Academie daar volg ik de Hbo-opleiding Cultureel Erfgoed. Bent u bekend met de opleiding?

Nee, die opleiding ken ik niet.

De Reinwardt Academie leidt studenten op tot allround erfgoed specialisten. We leren over het beheer en behoud van erfgoed, de vorming ervan en de wisselwerking tussen erfgoed en publiek. In mijn derde jaar heb ik de minor Publiek en Media gevolgd daarin heb ik me nog meer verdiept in die relatie tussen erfgoed en samenleving. Daarbij heb ik gekeken naar vraagstukken over de relevantie van erfgoed voor de maatschappij. Waarom is het belangrijk dat we erfgoed behouden en wat kunnen we er van leren?

En nu zit ik dus in mijn laatste jaar van de Reinwardt. Ik heb van januari tot juni mijn afstudeerstage gelopen bij de gemeente Westerkwartier, dat moest helaas in verband met de corona vanuit huis. Maar in die stage heb ik meer de beleidskant opgezocht en ook gekeken welke rol erfgoed eigenlijk speelt binnen een gemeente. Vond ik ook heel leerzaam, was weer heel anders dan wat ik gewent was van school waar we toch meer keken vanuit het museum perspectief.

En nu mag ik dus mijn afstudeeronderzoek, de laatste fase van mijn opleiding, uitvoeren bij Noordpeil in Sneek. Kent u Noordpeil?

Ja, Noordpeil ken ik wel.

Nog even kort over mijn onderzoek. In januari van dit jaar heeft er een andere student van de Reinwardt Academie haar onderzoek gedaan bij Noordpeil. Zij heeft gekeken of het concept

van een ecomuseum toepasbaar zou zijn op de gemeente Noardeast-Fryslan. Een ecomuseum is een museummodel dat de identiteit van een gebied moet beschermen. Dat model is een bottom-up model, dus het wordt door een erfgoednetwerk gedragen. En in mijn onderzoek wil ik kijken in hoeverre er al sprake is van dat erfgoednetwerk. Welke spelers er zijn? In hoeverre die elkaar al kennen, hoe vaak zij elkaar zien en spreken. En of er du eigenlijk al sprake is van concrete samenwerking binnen het erfgoednetwerk. Ik probeer nu met zoveel mogelijk erfgoedpartners binnen Nooroost-Friesland en de provincie Friesland, ik probeer het nog wel iets breder te trekken, daar wil ik mee in gesprek. Dat is nu eerst het doel.

Want hoe heet jouw opdracht?

Dit is mijn afstudeeronderzoek en de titel daarvan is 'Erfgoednetwerk: Ferwert, Hegebeintum, Blije'. Dus ik wil specifiek ingaan op die drie dorpen, want Noordpeil heeft voor een ander project meerdere erfgoedensembles binnen Noordoost-Friesland gevormd. Ferwert, Hegebeintum en Blije is één van die ensembles. Dus ik vond dat een mooi vertrekpunt om eens te kijken óf en hoe het erfgoednetwerk binnen dat ensemble valt.

Klinkt als een heel interessant onderzoek, zal ik mezelf nu even voorstellen?

Dat lijkt mij wel een goed idee.

Ik ben Rommie van der Heide, ik werk sinds 2012 bij de stichting Alde Fryske Tsjerken. Als, ik noem mijzelf bureaumanager, je kunt het ook directiesecretaresse noemen, daar komt het eigenlijk op neer. Maar ik noem mezelf bureaumanager, vind ik beter passen. Wij hebben een kleine stichting van 4,3 fte op kantoor en we zijn met 8 parttimers. Ik werk zelf 32 uur per week en ik doe heel leuk werk. Ik organiseer veel bijeenkomsten van overnames van kerken of waar we iets gerestaureerd hebben, een orgel bijvoorbeeld, dan organiseer ik de activiteiten daaromheen. Ik stuur de uitnodigingen, ben rechterhand van het bestuur en de directie om aanvullend werk voor hen te doen. Ik notuleer vergaderingen en ben aanwezig bij excursies van kerken. En dit jaar bestaan we 50 jaar en ben ik projectleider van de jubileumactiviteiten dat valt helaas een beetje in het water met de corona-uitbraak, maar tot maart ging dat heel goed en heb ik daar veel aan kunnen doen.

Oké, dus u bent een beetje het manusje-van-alles. Als ik dat goed begrijp? Van alles wat, heel divers werk.

Ja heel breed werk. En dat vind ik ook leuk. Daarom doe ik het ook alweer 8 jaar. Er is hier best wel veel wisseling van de wacht geweest, er zijn veel mensen gekomen en gegaan (er is sinds vorige week een nieuwe directrice (Hester Simons) en ik ben nu eigenlijk de gene die hier het langst werkt en die van alles een beetje weet. Ik ben daarom ook vaak het meest voordehand liggende aanspreekpunt voor mensen binnen en buiten de organisatie. En anders had ik dit gesprek doorgesluist naar de nieuwe directrice, maar omdat zij vorige week net is begonnen vond ik het logischer om het zelf even te doen.

Oké, duidelijk. Dan wil ik nu toch even ingaan op de vragen die ik u had gestuurd. Bij de eerste vraag stond: 'als tweede doelstelling staat in de statuten het wekken van publieke belangstelling voor dergelijke kerkgebouwen'. Ik vroeg me af: hoe bewerkstelligen jullie dat? Wat voor projecten doen jullie om dat te bereiken? Ik begreep net al dat jullie excursies doen, hebben jullie educatieprogramma's voor het onderwijs?

Nee nog niet. Wij hebben ooit wel iets gedaan met educatie, maar dat staat op dit moment een klein beetje stil en het staat voor volgend jaar weer op het programma om daar meer mee te gaan doen. Daar doen wij, en dat vinden we zelf ook, te weinig aan, maar dat lag meer aan personeel. Om iemand daar voor vrij te stellen dan aan iets anders. Maar educatie doen we dus nagenoeg nog niet.

En welke andere middelen gebruiken jullie om die publieke belangstelling te wekken?

Onder andere dus die excursies. We organiseren twee keer per jaar een excursie langs drie kerken (kerken van onszelf, maar ook in de provincie). En dan hebben we ook excursieleiders die van alles vertellen over de historie van de kerk. Dat zijn goed bezochte dagen, is altijd wel een succes. En daarnaast stimuleren wij onze kerken, die onder ons eigendom vallen, om een cultureel aanbod aan te bieden aan mensen. Ik

heb ook een collega die bemiddeld tussen de artiesten en de kerken om te proberen toch wat te laten plaatsvinden in de kerken. Van de vrijwilligers vragen we toch een bepaald soort actief gedrag om dingen te organiseren die goed passen binnen het dorp, de kerk en de gemeenschap en hun verhalen. En soms worden we ook door makers, bijvoorbeeld muzikanten, benaderd met de vraag of ze in één van onze kerken mogen optreden. Dan proberen we dat ook te realiseren. We hebben een UIT-agenda van onze kerken met de activiteiten en die verspreiden we door de provincie in de hoop dat men onze kerken bezoekt.

Hartstikke leuk, ook mooi dat die activiteiten vanuit die vrijwilligers komen want dat zijn natuurlijk de mensen die er uiteindelijk het dichtst bijstaan.

Ik las ook dat jullie samenwerken met de studenten van de NHL en Stenden voor een project over duurzaamheid. Kunt u daar iets meer over vertellen?

Ik weet dat ze gaan onderzoeken welke duurzaamheidsmogelijkheden in de kerk van Blessum kunnen worden ingezet. Je kunt natuurlijk heel snel denken aan zonnepanelen, alleen zonnepanelen op een kerk neerleggen heeft niet de voorkeur. Dus dat is de minste manier om te kunnen uitvoeren. Er wordt daarom gedacht aan andere opties: wat zou er toch nog in een kerk meer geïsoleerd kunnen worden. Kunnen we gordijnen plaatsen, kunnen we andere verlichting bewerkstelligen waardoor je toch duurzamer gaat leven binnen die kerk, zonder dat je het monumentale aantast.

Oke, dus eigenlijk: hoe gaan ergoed en duurzaamheid samen, dat is het vraagstuk waar zij nu mee bezig zijn.

Ja. En dat is een project, één van onze bestuursleden coördineert dat. Hij komt uit de bouw en hij geeft ook les op NHL/Stenden. En hij kijkt nu dus met jongeren naar: welke mogelijkheden zou je bij een monumentaal gebouw wel kunnen uitvoeren.

En is dat iets wat jullie vaker hebben gedaan: samenwerken met hogescholen en universiteiten?

Ja, dat is wel een enkele keer vaker gebeurd. Ook om bijvoorbeeld jongeren te vragen van welke ideeën hebben jullie om een kerk te kunnen herbestemmen. We vroegen ze van: stel dat je een kerk hebt en je weet niet goed wat je er mee moet. Maar je wil hem ook niet stil laten staan, dus bedenk eens wat zou jij daar dan gaan uitvoeren? Daar kwamen hele mooie antwoorden uit en dat ging dan van B&B's tot een zwembad tot een sportschool of een yogaschool. Heel uiteenlopend, maar dat was erg leuk om daar met jongeren over te praten. Dat hebben we toen gedaan met studenten uit Delft van de opleiding architectuur. Dus zo nu en dan doen we wel projecten met studenten. En daarnaast hebben we zelf ook wel stagiaires, studenten die bij ons komen op het secretariaat. Of nu bijvoorbeeld hebben we iemand die via de RUG godsdienstwetenschappen doet. Die gaat dan ook meedenken over de selectie van kerken: van welke kerken neem je wel en welke neem je niet mee voor de toekomst. Dat is wel interessant.

Dat is denk ik ook een mooie manier om, jongeren en studenten hebben toch vaak niet zo'n hele grote interesse voor ergoed en kerken, dus wat betreft is het een hele leuke manier om dat wel samen te brengen. In uw antwoorden stond ook: 'Er zijn wel samenwerkingen tussen verschillende ergoedpartijen binnen Friesland.' Ook binnen Noordoost-Friesland?

Nou, niet zo zeer binnen Noordoost-Friesland. Want ik zou zo snel niet weten welke. Dus dan is dat meer provinciaal. Wat ik in de antwoorden ook noemde, dan kom je toch eerder op de Museumfederatie, Kunstwerk, je hebt het Fries Museum en ook het RCE. Dus er is wel samenwerking maar meer op nationaal en provinciaal niveau. Maar niet zo zeer regionaal. We krijgen wel nieuwsbrieven van Lustwarande en andere organisaties, daar krijgen we wel uitnodigingen van, maar een samenwerking is een te groot woord.

Oké en uit die nationale en provinciale samenwerkingen komen daar producten uit of is dat meer een kwestie van informatie uitwisselen en elkaar bijpraten als het ware?

Nou dat sowieso en komen daar samenwerkingen en producten uit voort? Niet direct. Want je hebt binnen de Museumfederatie bijvoorbeeld Erfgoed&Publiek. Daar hebben

we dan bijvoorbeeld wel eens cursussen van waar we aan meedoen of dat wij die cursussen aanbieden aan onze vrijwilligers bij de kerken. En we hebben ook wel eens gebruik gemaakt van externe cursusleiders om iets over een onderwerp aan onze vrijwilligers te vertellen. Dus in die zin maken we wel gebruik van elkaars kwaliteiten. Maar het is niet heel veel.

Oké en betreft het contact met regionale gemeenschappen. 'Geen directe lijnen', staat er in de antwoorden. Is dat iets wat jullie ambiëren? Wat jullie zouden willen? Want er is dus wel contact via die vrijwilligers, maar ik begreep ook dat er niet zozeer zich is op hoe men zich betrokken voelt bij de kerken. Is dat iets wat jullie missen? Of niet, dat is ook een antwoord...

Nee dat is niet een vraag van ons om te weten te komen. De enige reden om dat op te tuigen zou zijn omdat we willen dat men donateur van ons wordt. En dan zit het er meer in dat we hopen dat er bij mensen draagvlak komt om zorg te willen dragen voor de kerk in hun omgeving. Omdat het een belangrijk baken is in hun omgeving. Dus daarom vinden we het belangrijk dat mensen de stichting kennen en via ons willen zorgen voor de kerken in de provincie. Is dat een goed antwoord?

Ja hoor, zeker er zijn geen foute antwoorden (haha) het ligt verder helemaal open. Maar ik denk ook dat qua betekenisgeving... Draagvlak is inderdaad zorgen voor, maar ook betekenisgeven aan. En ik was wel benieuwd hoe jullie dat zien...

Maar daar doen we dus niet actief iets aan. Alleen zoals ik het ook omschreef in het antwoord: wanneer we een kerk overnemen, dat we dan onszelf kenbaar maken aan het dorp en rondom het dorp. Zo van: Nou, waarom is het belangrijk dat er een stichting is die zorg draagt voor de kerken om die te behouden voor ons allemaal, zeg maar. Hè, waartoe dienen wij, laat ik het zo zeggen. Maar daarna, wij leggen niet actief contact met inwoners van de dorpen.

Ik begrijp dat jullie gevestigd zijn in het bedrijventrum aan de Emmakade in Leeuwarden waar ook andere erfgoedstichtingen zijn gevestigd. Is er onderling tussen die partijen veel contact?

Jawel hoor, ja.

Ook wel op regelmatige basis?

Ja, alleen je bent wel allemaal een eigen organisatie. Alleen wanneer er bijvoorbeeld bepaalde subsidieregelingen voorbij komen dan buurten we wel even bij elkaar. Zo van: heb je dat gelezen, wat houdt het in, wat betekent het voor jullie, wat betekent het voor ons en wat moeten we ermee doen?

Wat dat betreft is het dan heel fijn dat je op één locatie zit, want dan loop je toch sneller bij elkaar naar binnen. Maar is dat contact nu ook minder, want als iedereen nu thuis werkt in verband met de corona dan kan ik me voorstellen dat je elkaar niet ziet en het contact verwatert.

Nee, je gaat nu inderdaad niet buurten. En dat merk je wel aan het contact, je zoekt elkaar niet zo snel op: het is niet dat we onderling ook bellen of mailen. Dat contact is er dus wel, maar het is niet dat we elkaar actief opzoeken. Anders dan spreek je elkaar wel bij de koffiemachine, gewoon om even bij te kletsen dat is er nu niet en dat vinden we wel jammer.

Ja dat kan ik me voorstellen. Het is toch ook een stukje... Ik denk ook dat je als stichtingen wel tegen dezelfde dingen, in positieve en negatieve zin, aanloopt en het is dan natuurlijk gewoon heel fijn om met gelijkgestemden daar over te praten en je hart te luchten als het ware. Dus ik denk dat het ook heel fijn kan werken als een klankbord en ik denk dat een netwerk daar heel goed voor kan zijn.

Over de kerken van het erfgoedensemble Ferwert, Hegebeintum en Blije: de kerk van Hegebeintum valt onder het beheer van de stichting. En die andere twee kerken in Ferwert en Blije onder welk beheer vallen die, want dat kon ik zo niet vinden op internet.

Die vallen niet ergens onder. Die vallen onder zichzelf (eigenbeheer) of ze vallen onder, zo kun je dat zeggen, de Protestantse Kerk Nederland.

Oké, dat is wel goed om te weten, misschien dat het dan ook nog goed is om contact te hebben met de PKN in Ferwert en Blije...

Zou ik zeker doen, ja. Want het is altijd wel zo wanneer wij een kerk overnemen in dorp X bijvoorbeeld, daar zit dan een protestantse gemeente bij van wie die kerk ook is. Mochten ze die kerk dan over willen dragen naar de stichting dan moet een orgaan binnen die protestantse kerk akkoord geven voor de overdracht aan ons.

Maar jullie zijn in principe verder niet betrokken bij die kerken?

Nee, eigenlijk helemaal niet.

Even kijken naar mijn vragenlijst, hoor...

Ik heb dus bij die vraag met betrekking tot erfgoedensemble Ferwert, Hegebeintum en Blije, heb ik staan: Staan jullie in contact met erfgoedpartijen binnen die regio? Daar heb ik geantwoord 'ja', maar dat is dus eigenlijk 'nee'. Want we hebben geen zicht op welke erfgoedpartijen daar allemaal zitten. Maar we hebben natuurlijk wel contact met Hegebeintum, dus in die zin is het wel weer 'ja'.

Oké, dus eigenlijk is er vanuit de stichting alleen contact met de kerk van Hegebeintum.

Ja en alles wat daar binnen valt, al die archeologische punten daar staan we ook mee in contact.

En de stichting Markant Friesland, zegt dat u iets? Is daar ook contact mee?

Nee, dat ken ik niet. Hebben we verder ook geen contact mee.

Oké, dan denk ik dat ik de meeste antwoorden op mijn vragen wel heb.

Betreft het erfgoednetwerk, nog even als conclusie.

Ik krijg het idee uit uw verhaal dat er wel sprake is van een soort erfgoednetwerk, maar niet zozeer binnen Noordoost-Friesland eerder op provinciaal en nationaal niveau.

Ja, maar ook niet echt hoor. Kijk er zijn wel een aantal partijen, maar er is geen netwerk van monumentale gebouwen in Friesland. Dat bestaat dus niet. Maar dus ook niet regionaal, alleen nationaal door de Rijksdienst. En de provincie heeft wel kijk op alle monumentale gebouwen binnen de provincie, maar dat is niet een regionaal iets. Dus ik vind zo'n ensemble waar jij nu van uit gaat dat vind ik wel een heel bijzonder concept. Wat zou je daar aan kunnen hebben? Dat is een hele interessante vraag.

Ja, dat vind ik ook. Ik denk dat een netwerk veel nieuwe kansen kan bieden voor het erfgoed in Friesland. En er moet nu dan eerst worden gekeken van is daar behoefte aan en belangstelling voor.

Ja nou ik ben heel benieuwd naar het resultaat, Lisa.

Ja ik ben heel blij met dit gesprek, biedt genoeg inhoud en stof tot nadenken. Ik neem nog snel even mijn lijstje door of ik toch nog iets vergeet...

Ik denk dat ik het meeste wel heb zo en mocht ik nog vragen na heb, kan ik u dan mailen?

Ja hoor, zeker. Je kan ook in mijn Teams wel zien of ik online ben mag je me ook altijd een vergaderverzoekje sturen dan kunnen we even bellen.

Prima, heel fijn dat ga ik doen.

Nu, hartelijk dank voor dit gesprek en ik zal u op de hoogte houden. Als mijn onderzoek af is dan zal ik u het resultaat toesturen.

Nou dat zou heel leuk zijn, want ik vind dat altijd leuk om te lezen wat je er mee gedaan hebt en wat er uiteindelijk uitkomt. En het maakt ook niet uit wat er uitkomt, er komt altijd iets uit wat nuttig is..

Ja, inderdaad dat denk ik ook. En het is ook ik denk dat het inspiratie kan bieden en dan hoeft het ook nog niet eens zo zeer... Hè dat netwerk is gewoon heel interessant om eens te kijken van wat is het netwerk en hoe werkt dat en dan hoeft het nog niet eens zozeer gerealiseerd te worden, maar om gewoon eens te kijken van welke kansen liggen er en wat kan het opleveren voor het voortbestaan van het erfgoed. Dat alleen al is heel interessant.

Dat denk ik ook, heel veel succes met je onderzoek!

Interview 3

Transcript gesprek stichting Vitale Waddenkust en Dorpsbelangen Ferwert-Hegebeintum

Geïnterviewde: Sjak Papma

Datum: 5 november 2020

Locatie: Hoofdstraat 22, Ferwert

Eerst leidt de interviewer het gesprek in door wat te vertellen over haar opleiding en het onderzoek. Uit gemak is dit deel van het gesprek niet meegenomen in het transcript.

(...)

Lisa Venema: In mijn onderzoek kijk ik dus naar het erfgoednetwerk van de dorpen Ferwert, Hegebeintum en Blije en ik wil kijken in hoeverre dit versterkt kan worden. Ik wil nu in gesprek gaan met verschillende partners binnen die regio die onderdeel zouden kunnen uitmaken van dat netwerk.

Sjak Papma: En heb je al een paar gehad?

Ik heb vorige week gesproken met Alde Fryske Tsjerken en met stichting Staten en Stinzen, dat waren interessante gesprekken. Maar ik kreeg ook het idee dat zij niet zodanig zijn betrokken dat er in die zin sprake is van een erfgoednetwerk.

Ja, eigenlijk waar jij tegenaan loopt, daar lopen wij ook tegenaan. Wat is namelijk het geval? Ieder is met z'n eigen tokootje bezig. En dan wijs ik ook gelijk naar onze missie, waar we voor staan: verbinden en daardoor vertellen en vermaken. Vermaken hoeven wij niet zozeer te doen, dat moeten de mensen zelf doen. Maar met name die verbinding.

Ja eigenlijk zijn jullie dus ook bezig met het vormen van een netwerk, weliswaar op een andere schaal...

Ja wij doen het op een veel ruimere schaal: het gaat van wandel-, fietspaden tot wadlopen achter de zeedijk of kitesurfen bij Paesens-Moddergat. Of hoe ga je met verschillende stakeholders (een gemeente, een provincie, staatsbosbeheer, waterschap, natuurbeheer... die proberen wij daar ook in te betrekken. Want wij denken dat het ene niet zonder het andere kan en we zijn met een aantal projectjes bezig, om dat te gaan realiseren. Daar hoort ook staten en stinzen bij. Of eigenlijk ook meer het verhaal vertellen vanuit deze omgeving, we kijken naar hoe kunnen we dat beter doen? De historie hebben we en door middel van de terpen en de staten en stinzen en het andere erfgoed kunnen we die verhalen vertellen. Maar dat is moeilijk, want ik ben het helemaal met je eens: stichting staten en stinzen heeft een prachtig mooi project en een aantal gebouwen en die profileren ze maar daar blijft het ook bij... Hebben jullie verder contact met hen of andere erfgoedpartijen?

Wij zijn wel in contact met andere erfgoedpartijen zoals Staten en Stinzen en we hebben daar wel gesprekken mee gehad, nog niet één op één of fysiek dat is tot nu toe altijd via mail of brief gegaan. Maar bijvoorbeeld met de Terp Hegebeintum hebben we wel meer contact, maar dat is ook logisch want die zit veel dichterbij. We hebben ook één bij ons in het bestuur (en dan spreek ik over dorpsbelangen) die zit ook in de werkgroep en houdt zich daar mee bezig. We hebben hier ook een werkgroep recreatie en toerisme en dat gaat over zaken als bijvoorbeeld het pleintje hier verderop 'het Vrijhof', hoe kunnen we dat uitbuiten voor toerisme. Zomers waren heur heel evel fietsers en wandelaars, maar we kunnen nog niet zoveel bieden. We hebben de ruimte en het gezicht, maar we willen er ook meer over vertellen. Je wil het uitdragen En in Hegebeintum daar wordt nu dus het nieuwe bezoekerscentrum gebouwd dat gaat in maart/april open. Dat moet daarbij gaan helpen en dan kom ik ook weer dichterbij jouw vraag: hoe kunnen we nu een combinatie maken tussen Hegebeintum, Ferwert en Blije? Vanuit vroeger zijn Ferwert en Hegebintum altijd samen geweest en Blije komt daarbij met name door de route die daar ook nog langs loopt. En er zit dan ook nog een oude afgegraven terp (Jesterbeintum?) tussen die daar ook bijhoort. Dus dat zou ik al een mooi moment kunnen vinden om daar met de toerist of met inwoners uit deze regio om daar iets mee te gaan doen.

Ja, ik kan me heel goed voorstellen dat je daar inderdaad iets mee wil en ik heb ook begrepen dat er hier in de regio toch sprake is van leegloop daar zou het heel goed aan kunnen bijdragen om dat tegen te gaan...

Je had vragen opgestuurd, hè?

Ja en het is niet zozeer dat ik die vragen nu één voor één bij langs wil lopen hoor, maar het is voor mij meer een manier qua houvast en het geeft een beetje een idee welke onderwerpen ik wil aansnijden in het gesprek.

Ja, nou ik geef je een papiertje mee en daar staat eigenlijk in het krot even op wie en wat we zijn en waar we voor staan en wat we willen. Het zijn misschien wat grote teksten, maar het gaat er met name over dat wij van onder op zijn gegroeid en wij willen ook juist andere dorpen daarin mee betrekken in het geheel. Jij had het over leegloop wij noemen dat een anticeperregio, vroeger noemde je dat krimp maar dat willen we hier liever niet gebruiken omdat er zo'n negatieve connotatie aanhangt en er is een bepaalde tendens dat dat stopgezet is. We hebben hier een lange tijd leegstand gehad van panden end at is op dit moment helemaal niet meer zo. Er staan nu een stuk of 5 te koop terwijl dat er ook wel eens 20 of 40 zijn geweest. En dat is niet allen bij ons zo, maar ook in andere dorpen is dat het geval. Dus je ziet... mensen gaan wat meer settelen: jonge mensen komen hier ook weer. We hebben als dorpsbelangen nu zelfs een starterswoningenproject lopen, dus dat jonge mensen hier voor een redelijke prijs een nieuwe woning kopen dat is een voorbeeld. En je ziet (en ik weet niet of corona daar mee heeft te maken) maar je ziet dat je digitaal tegenwoordig heel veel kan doen, dus mensen hoeven niet meer in Amsterdam of in Utrecht te zitten men zoekt veel meer de rust en ruimte op. En die heb je hier...

Dus ja wij noem dat ook anticeperregio omdat we ons anticiperen naar dat vraagstuk van de krimp. We zijn bezig met hoe kunnen we, niet alleen door woningen, maar ook door faciliteiten te garanderen, bijvoorbeeld op het gebied van onderwijs en zorg, en mensen daarin te voorzien om ook zo te anticiperen op die leegloop. En als dat in het ene dorp niet kan, maar in het andere wel dan moet je er voor zorgen dat je die twee bij elkaar krijgt en dat heel moeilijk, want mensen willen dat niet.

Ja dus mensen zijn hier wel heel honkvast wat dat betreft?

Soms wel, vind ik. Maar je neemt dit op dus ik hou me een klein beetje in...

Maar we hebben er wel mee te maken hoor. Niet zo zeer op het gebied van onderwijs, want de dorpen van 1000 of meer hebben nog wel een school. In Ferwert zijn 1800 inwoners, maar in Hegebeintum wonen ongeveer 60 a 70 mensen dus daar is geen school en de kinderen van daar die gaan in Ferwert naar school. Maar sport, om maar een voorbeeld te noemen, dat gaat de komende tien jaar gebeuren... We kunnen niet meer overal een voetbalvereniging en een tennisvereniging en een kaatsvereniging hebben dat gaat niet meer lukken. En dan moet je zorgen dat hier, niet alles laten verdwijnen, maar je moet zorgen dat je ze bij elkaar krijgt en daar een sterke vereniging van maakt. En waar die dan moet dat is de vraag, daar is veel discussie over...

Om dan toch even terug te gaan naar de vragen die ik heb opgesteld. Hoe is het project van Vitale Waddenkust ontstaan?

Het is eigenlijk een beetje geboren uit nood van wij zien dus dat er leegloop is dat er voorzieningen verdwijnen terwijl wij vinden dat hier genoeg te doen en te zien is.

Alleen iedereen zit toch een beetje op z'n eigen eilandje en als dat allemaal zo blijft dan krijg je nooit die verbinding daar willen we voor zorgen en dat is onze missie.

En hoe, uhm... hebben jullie daar concrete plannen voor, voor hoe jullie dat willen bereiken?

Ja, we hebben zelfs een regioplan geschreven, die wil ik je wel toesturen per mail.

Ja, graag

Maar daar staat heel duidelijk het ontstaan in, het doel van ons is het versterken van de beleefbaarheid in de waddenkustregio door het versterken en verbinden van bestaande zaken en nieuwe initiatieven. Maar met name die bestaande zaken vinden we belangrijk. Want we hebben die terpen, we hebben wandelroutes, we hebben

fietsroutes: hoe kunnen we nou zorgen dat dat allemaal met elkaar te maken krijgt. En dat je 's ochtends in Hegebeintum naar het bezoekerscentrum gaat om iets over de historie te leren en dat je dan bij Holwerd 's middags kan gaan wadlopen.

Oké, dus willen jullie dat er goed ook inzetten voor het versterken van die beleefbaarheid. Ja en we hebben bijvoorbeeld ook contact met het gastheerschap, dat is een gastengilde: een club die bed and breakfast doet op een wat hoger niveau dan voor 95 euro twee bedden en een wasbak. Want je wil mensen die hier 2 a 3 dagen verblijven ook iets kunnen bieden. Bijvoorbeeld musea, daar proberen we ook wat mee te doen. We zijn aangesloten bij Markant Friesland dat is een samenwerkingsverband tussen verschillende musea. Dus ja musea-achtige dingen, maar bijvoorbeeld ook molens en verschillende monumenten, daar kun je ook een rondleiding krijgen en daar valt ook wat te halen en beleven. We willen er op inzetten dat dat veel meer kwaliteit krijgt, dus niet perse meer (kwantiteit), maar we willen zorgen voor kwaliteit ook als je hier overnacht moet je kwaliteit hebben. Je moet buiten wat kunnen beleven, maar ook als je 's avonds terugkomt in je kamer, moet je daar kunnen rusten en plezier kunnen hebben snap je?

Ja, dan zijn mensen ook sneller geneigd om terug te komen...

Ja precies dat ook, het verblijf hier is wel eens heel anders geweest en mensen willen dat niet meer. Hè, maar we zijn dus eigenlijk ontstaan omdat we zagen dat er een behoefte was om daar iets mee te gaan doen, omdat de leegstand hier anders meer en meer zou doorzetten. En het is ooit begonnen een jaar of 10 geleden met dat wij een groot sportcentrum probeerden te realiseren waar meerdere verenigingen uit verschillende dorpen van gebruik zouden moeten maken en dat is niet gelukt. Mensen wilden toen nog niet, maar het besef is in die jaren ook wel gekomen dat het moet en dat het nodig is wil je het beleefbaar houden.

En met betrekking tot corona heeft dat ook invloed gehad op de projecten die jullie doen?

Ja zeker, want je moet ons vooral zien als een platform. We proberen verschillende dorpsbelangen daarbinnen te betrekken en dat doen we onder andere door het houden van thema-avonden per dorp, die kunnen we nu niet organiseren. Dus we proberen nu specifiek bezig te gaan. Dus in dit soort settingen met een paar mensen om een grote tafel, zodat die afstand goed te bewaren is en zodat je toch met die mensen uit de dorpen in gesprek kan blijven gaan. En ergens is dat misschien ook goed omdat we zo ook toch de volgende stap kunnen gaan zetten. We hebben de afgelopen jaren per dorp presentaties gegeven voor 20/30 man, maar nu willen we de volgende stap zetten door toch in gesprek te gaan en te vragen wat kan jullie dorp met het andere dorp organiseren en hoe kunnen we dat opstarten. En ja, dat willen we heel graag en we proberen het ook wel, maar ja zoals nu met de nieuwe maatregelen die dinsdag zijn ingegaan mag je helemaal niet meer fysiek bij elkaar komen. Dus dan moet het allemaal online en de meeste mensen binnen de dorpsbelangen en binnen Vitale Waddenkust zijn toch op leeftijd dus het is wel moeilijk om het allemaal in gang te zetten en draaiende te houden. Dus in die zin hebben we er wel last van...

Heet leggen van contacten is een stuk lastiger geworden en dat is juist iets waar we ons op willen richten. Het contact leggen tussen stakeholders zoals dorp coördinatoren vanuit de gemeente, musea en andere projecten en stichtingen. We willen graag die verbindingen leggen. We hoeven in die zin niet belangrijk te zijn naar de toerist toe, maar naar de verschillende belanghebbenden binnen de regio, dus de dorpsbelangen maar ook het bestuur van Hegebeintum, van de wandelclub en Holwerd aan Zee bijvoorbeeld. Hè Holwerd aan Zee moet zich richten op hun eigen traject, maar tegelijkertijd willen we met hen nadenken over hoe we er nou voor zorgen dat we alle zaken daarom heen ook meekrijgen. Het kan niet zo zijn dat je straks van Leeuwarden naar Holwerd rijdt, daar een beetje rond kijkt en vervolgens weer terugrijdt. Onderweg moeten mensen ook dorpen willen aandoen, maar dan moet het wel aantrekkelijker worden en wij kijken dus naar hoe we dat kunnen bewerkstelligen. Dus in die zin houden we ons bezig met de vermarkting van de omgeving en de regio

en daarin zijn bijvoorbeeld MerkFriesland en VisitWadden zijn daar belangrijke partners in. Misschien zijn dat ook nog wel interessante gesprekspartners voor jouw onderzoek.

Kijk als ik iemand in Nederland zou vragen: Wadden? Dan denkt men aan de eilanden en aan de zee. Terwijl aan deze kant van de zeedijk eigenlijk alles is begonnen en hier ligt heel veel historie en mooi landschap waar je ook wat mee wil, dat moeten mensen ook zien. Als het mooi weer is en je bent hier een midweek, ja dan ga je naar de zee, maar je wil er ook wat beleven en dat mist hier nog volgens ons.

Dus ja we zijn met genoeg partijen in gesprek om daartoe te komen ook met partijen als Doarpswurk en Sense of Place. Via hen proberen we Mienskip erbij te betrekken en ook de kunstsector mee te nemen in het maken van plannen. En wat nu het grootste is is dat we nauwe banden hebben met de verschillende dorpsbelangen langs die Waddenkust die vormen eigenlijk de kern. Maar om terug te komen op je vraag, ja de corona die maakt het wel echt lastiger om met al die verschillende partijen in contact te komen en te blijven.

Ja dat is wat dat betreft wel een nadeel. En hoe zit dat met het contact met inwoners zelf? Hè want het is een bottom-up initiatief, dus het komt vanuit de gemeenschap, is er nu ook nog contact met die inwoners?

Niet rechtstreeks, nee. Dan gaat dat altijd via het dorpsbelang, wij willen ook niet inmengingen in het dorpsbelang dat is niet ons doel. Wij willen hen helpen om die verbindingen met andere dorpen of andere organisaties aan te gaan.

Hebben jullie een toekomstvisie voor hoe die beleefbare waddenregio er uit moet gaan zien? **Ik zie in de toekomst over 3 á 4 jaar golfkarretjes rijden die staan hier dan op Vrijhof en oudere mensen kunnen die dan gebruiken om door de regio te rijden en zo de cultuur en natuurhistorie van de regio te verkennen. We willen ook gidsen op leiden die mensen kunnen rondleiden en het nodige kunnen vertellen over het landschap en de geschiedenis. En we zouden het ook mooi vinden als de regio digitaal te beleven zou kunnen worden dat je via een app informatie kan ophalen en zo leert over de regio.** Dat is een mooie en duidelijke visie, als het er zo uitziet over een paar jaar dan loopt het hier vol.

Ja nou ja we willen hier ook niet een Orvelte worden of CenterParcs-achtig dorp. Het Giethoorn-effect dat wil je vermijden.

Ja precies, dat is ook wel eens jammer. Want als we het met partners over deze visie hebben dan merken we dat men toch bang is voor die stormloop aan toeristen. Men wil dat hier niet en dat is ook logisch. Maar vooraleer wij hier een horde toeristen hebben moet er nog wel wat gebeuren.

Ja en je moet ook de kansen zien denk ik. Je moet niet per direct allerlei ideeën en visies afslaan omdat er mogelijke nadelen aanzitten.

En qua partijen in Blije (erfgoedpartijen) hebben jullie daar contacten mee? Want ik kon over Ferwert-Hegebeintum best wel wat vinden online. Maar over Blije eigenlijk niet alleen het dorpsbelang.

Ja die moet je ook hebben denk ik hoor. Marie Louise is de contactpersoon binnen dorpsbelangen Blije die zich met het traject van de terpen achter zeedijk bezighoudt. Ik kan je haar gegevens ook nog even sturen dan kun je haar ook nog contacteren mocht je willen.

Zij en een collega van mij (Harry Veenstra) weten ook best wel wat van de regio en de geschiedenis en het erfgoed in Blije.

Is er een historische vereniging binnen de regio?

Nee die is er niet, zou er eigenlijk wel moeten zijn. Er zijn wel een aantal personen die veel van de geschiedenis weten. Maar het oet toch worden doorgegeven en het is wel lastig om mensen voor die historie te blijven interesseren. Jonge mensen hebben daar toch minder mee.

Maar dat is iets waar we ons binnen Vitale Waddenkust ook op zouden kunnen gaan richten om toch de historie en het erfgoed in stand te houden voor volgende

generaties. We willen dus ook gidsen op leiden die rondleidingen kunnen geven en ik denk dat daaraan wel zou kunnen bijdragen. En er zullen niet meteen honderden mensen afkomen op die rondleidingen, maar als dat er alleen al vijf of tien zijn dan zou dat hartstikke mooi zijn.

En we zijn nu dus per dorp die gidsopleidingen begonnen en in Ferwert zijn er toch vijf mensen die zich daarvoor hebben aangemeld. Dat vond ik knap er zijn ook dorpen waar er niemand zich heeft aangemeld, dat is dan wel heel jammer. Maar we hebben ook gezegd van als ergens de energie of de wil er niet is, die kunnen wij niet veroorzaken, dus dan moeten we dat ook accepteren. Wij geven handvaten en doen een aanreiking en willen ook financieel bijdragen, we hebben een pot vanuit de gemeente en provincie. Want bij de overheid zijn ze wel gevoelig voor dit soort initiatieven. En als je het dan ook nog in gezamenlijkheid doet, dus in breder verband dan zijn er financiën voor.

Ja het heeft natuurlijk met die leefbaarheid te maken waar zij ook wat aan willen doen, maar ook met het oog op de omgevingswet die ingaat, daar zit erfogoed ook in dat ze daardoor ook denken van goh wat moeten we eigenlijk met de omgeving en met het erfogoed.

Ja wat dat betreft is er al wel sprake van een erfogoednetwerk.

Nou, niet zozeer een erfogoednetwerk, maar we zijn wel echt bezig met het vormen van een netwerk dat uiteindelijk moet gaan bijdragen aan de versterking van de omgeving waaronder het erfogoed.

We hebben het nu vooral gehad over Vitale Waddenkust. Worden er verder binnen het dorpsbelang Ferwert-Hegebeintum erfogoed gerelateerde projecten uitgevoerd of neemt erfogoed daarbinnen een rol in gesprekken?

Nouja binnen de herstructurering van de dorpen wordt daar wel over gesproken. Hè je wilt bijvoorbeeld geen moderne lantarenpaal plaatsen in een terpdorp want dat matcht niet mooi en draagt niet bij aan het authentieke gevoel. Dat vinden we wel belangrijk. Er zijn hier ook een paar karakteristieke panden in het dorp die bijdragen aan het beschermde dorpsgezicht, dat moet je uitbuiten vinden we en daar zijn we dan ook wel mee bezig. Dat is ook de reden dat we in dit gebouw zitten omdat je dan met aannemers, architecten, verkeersdeskundigen enzovoort om tafel kan. Dus op die manier zijn we binnen de dorpsbelangen bezig met erfogoed. Daarnaast denken we ook wel na over herbestemming, het oude gemeentehuis bijvoorbeeld dat hier in de straat zit we denken na over wat voor functie we aan dat leegstaande pand kunnen geven en wat we daarmee willen.

Nou volgens mij hebben we het over al mijn vragen wel even gehad. Het is een duidelijk verhaal, mooi initiatief.

Ja en we hebben elkaars mailadres wel dus mocht je nog een vraag hebben dan kun je me wel even mailen.

Interview 4

Samenvatting gesprek gemeente Noardeast-Fryslân

Geïnterviewde: Gerard Mulder

Datum: 16 november 2020

Locatie: Microsoft TEAMS

Gerard Mulder is beleidsambtenaar Monumenten en Erfgoed bij de gemeente Noardeast-Fryslân. Deze gemeente is gevormd in 2019 na de fusie van de voormalige gemeenten Dongeradeel, Ferwerderadeel en Kollumerland en Nieuwkruisland.

Ambities en netwerken

Binnen de gemeente is men op verschillende manieren bezig met het beheer en behoud van erfgoed. Momenteel wordt er o.a. gewerkt aan een erfgoednota, in deze nota worden de ambities met betrekking tot het erfgoed van de regio opgenomen. Deze ambities zijn geformuleerd n.a.v. een netwerkbijeenkomst die in 2018 plaats vond. Tijdens deze bijeenkomst werden veel ambities en plannen van verschillende erfgoedpartners uit de regio aangedragen, te veel om allemaal mee te nemen in de nota. Na de fusie van 2019 moeten deze ambities daarom allemaal opnieuw worden bekeken en er wordt nu een afweging gemaakt tussen de verschillende plannen.

Wanneer de erfgoednota af is zal deze worden voorgelegd aan de Raad, als zij een akkoord geeft op de nota kan hier vervolgens een beleid op worden geschreven.

Een netwerkbijeenkomst zoals die in 2018 is gehouden, heeft intussen niet weer plaats gevonden. De gemeente zou het mooi vinden wanneer er in de toekomst meer sprake is van verbinding tussen deze erfgoedpartners. Het leggen van verbindingen tussen stakeholders wordt daarom wel benoemd in de erfgoednota, echter is de gemeente zich bewust van haar (politieke rol) en is daarom terughoudend in het aandrijven van een netwerk. Die verbinding moet volgens hun organisch ontstaan en het initiatief hiervoor ligt daarom ook bij de erfgoedpartners uit de regio.

Een recent voorbeeld dat hier op aansluit : na de fusie van 2019 heeft de gemeente het idee aangedragen om de drie monumentenstichtingen binnen Kollumerland, Dongeradeel en Ferwerderadeel samen te voegen tot één stichting voor het gemeentelijk monumentenbehoud. De stichting binnen Ferwerderadeel reageerde hier met enige weerstand op. Van oudsher is deze stichting vrij autonoom en ze wilde graag haar eigen weg blijven gaan. Hoewel een fusie wellicht meer voordelen zou hebben gehad voor zowel de gemeente als de verschillende stichtingen heeft de gemeente besloten de samenvoeging niet te forceren.

Kortom: de gemeente heeft contact met een aantal erfgoedinstellingen (musea) ninnen Noardeast-Fryslân. De rol van de gemeente (als bestuursorgaan) binnen het netwerk is terughoudend, de vraag speelt of men zich als gemeente (met een politieke rol) hierin wil mengen.

Interview 5

Samenvatting gesprek Museum Dokkum en Museum 't Fiskerhûske

Geïnterviewde: Hans Groeneweg

Datum: Maandag 7 december 2020

Locatie: Microsoft TEAMS

Hans Groeneweg is sinds mei 2019 Directeur Conservator van het Museum Dokkum en Museum Moddergat in Noardeast-Fryslân. Beide musea stellen zich als missie om zoveel mogelijk mensen kennis te laten maken met de cultuurhistorie en toeristische mogelijkheden van Noardeast-Fryslân. Daarnaast richten ze zich op de instandhouding en het toegankelijk maken van het streekerfgoed.

Dit doen ze door het organiseren van tentoonstellingen en verschillende randactiviteiten.

De directeur van de musea ziet netwerken als een belangrijk onderdeel van de totstandkoming van het regionale erfgoedveld. In het beleidsplan staat dit daarom ook onder een aparte paragraaf vermeldt: 'De organisatie wil blijvend actief onderdeel uitmaken van uiteenlopende lokale, provinciale en nationale netwerken op gebied van: cultuurhistorie, toerisme, recreatie en ondernemerschap . Inzet is om te komen tot: kennisdeling, collectiemobiliteit, gezamenlijke projecten (publiek, activiteiten, exposities, collectie) , gezamenlijke subsidies en sponsoring en/of afstemming van individuele plannen en planning.'

Door de musea wordt actief verbinding gezocht met partijen als: Markant Friesland, Museumfederatie Fryslân, lokale dorpsbelangen en Ondernemersvereniging Dokkum. In veel gevallen dienen deze relaties als een bron van inspiratie en expertisedeling. In een aantal gevallen resulteren deze verbindingen ook in samenwerkingen met als uitkomst concrete producten. Zo is in samenwerking met Markant Friesland (regionaal samenwerkingsverband) dit jaar een fietstocht uitgezet tussen verschillende musea. Ook zoeken de musea naar sector overschrijdende samenwerkingsverbanden: in de toekomst hopen zij bijvoorbeeld het onderwijs hierin te kunnen betrekken.

Interview 6

Transcript gesprek Kennis- en Informatiecentrum Hegebeintum

Geïnterviewde: Miranda Delfstra

Datum: Woensdag 16 december 2020

Locatie: Microsoft TEAMS

Lisa: Goedemiddag Miranda. Fijn dat ik je op deze manier kan spreken. Ik zie dat je ook thuis aan het werk bent.

Miranda: Ja inderdaad, ik werk bij de gemeente Leeuwarden en daar zijn ze best wel streng met de coronamaatregelen, dus ik werk eigenlijk al vanaf februari thuis. Maar inderdaad leuk om elkaar via deze weg toch te kunnen spreken.

Lisa: Inderdaad, fijn dat het ook nog kon zo voor de kerstvakantie. Uhm... mijn idee voor dit gesprek was: ik zal mezelf zo eerst even voorstellen en mijn onderzoek kort toelichten. Dan heb ik een aantal vragen die ik je wil stellen, daar kunnen we het dan over hebben. En aan het einde van het gesprek kunnen we het gesprek nog even evalueren als jij dan nog vragen of opmerkingen hebt dan kunnen we die dan bespreken.

Lijkt me helemaal prima

Nou dan zal ik mezelf eerst even officieel voorstellen: Mijn naam is Lisa Venema, ik ben 22 jaar, ik kom oorspronkelijk uit Leek in Groningen, maar ik woon momenteel in Leeuwarden. Ik ben vierdejaarsstudent Cultureel Erfgoed aan de Reinwardt Academie. De Reinwardt Academie leidt studenten op tot allround erfgoedprofessionals. Dus je leert wat over het behoud van collecties, over het managen van erfgoed en musea, culturele marketing, erfgoedtheorieën. Eigenlijk een heleboel verschillende dingen. Uhm... En nu ben ik dus bezig met mijn afstudeeronderzoek, dat doe ik bij Noordpeil een onderzoeks- en ontwerp bureau in Sneek. Helaas kan ik i.v.m. corona niet echt op kantoor daar werken, maar onderzoek doen kan gelukkig ook heel goed vanuit huis.

Uhm... Ik doe onderzoek naar de vitaliteit van het erfgoednetwerk in Noardeast-Fryslân. Dat wil zeggen dat ik wil kijken hoe verbonden en levensvatbaar het netwerk is t.b.v. het voortbestaan van het erfgoed. Dat is het eigenlijk in het kort. En om inzicht te krijgen in het netwerk van deze gemeente ben ik dus in gesprek gegaan met verschillende erfgoedpartners uit Noardeast-Fryslân en daar is het Kennis- en Informatiecentrum Hegebeintum er één van.

Nou dat klink allemaal heel duidelijk en interessant. Zal ik mezelf ook nog kort even voorstellen?

Graag

Ik ben Miranda Delfstra, ik werk als beleidsadviseur cultuurhistorie bij de gemeente Leeuwarden. Ik woon in Ferwert en ben daarnaast betrokken in het bestuur van het Kennis- en Informatiecentrum Hegebeintum. Al moet ik daarbij zeggen dat ik momenteel een stapje terug heb gedaan uit dat bestuur, omdat ik het nogal druk had.

Duidelijk. Kun je misschien kort uitleggen wat het bezoekerscentrum/archeologisch steunpunt doet?

Jazeker, het bezoekerscentrum is begin jaren'90 opgericht in een oude school of noodgebouw was dat toen.

Oke, want ik had uit mijn vooronderzoek opgemaakt dat het echt een nieuw bezoekerscentrum zou worden dat nog helemaal in ontwikkeling is, maar het bestaat dus eigenlijk al veel langer.

Ja nou ja, wij zijn onlangs van naam verandert dus ik kan me voorstellen dat daar de verwarring in zit. Maar wij zijn van naam veranderd omdat wij, uh... ja wij doen aan nieuwbouw en daar hadden wij subsidie voor nodig. En om aan die subsidievoorwaarden te voldoen hebben wij onze naam en doelstellingen veranderd.

Want met welk idee of welke doelstellingen is het in de jaren'90 dan opgericht, weet je dat?

Zo lang zit ik er niet bij, dus dat weet ik niet precies.

Oke, dus het is niet duidelijk of dat destijds om het beheer en behoud van de terp ging of het uitdragen van dat erfgoed. Dat is onbekend.

Ja, zou ik de oude statuten er op na moeten slaan. Dat weet ik niet precies...

Maar het is wel altijd een bezoekerscentrum geweest. Dus in die zin voornamelijk bedoeld om toeristen rond te leiden en te vertellen over de geschiedenis. Dat is zeker altijd het doel geweest.

Oke dus het heeft wel altijd een publieke rol gehad...

Ja er zijn altijd gidsen geweest die iets over de terp en de omgeving vertellen. En het was ook altijd een toeristisch...vroeger heette dat dan VVV, volgens mij is het tegenwoordig een TIP (Toeristisch Informatie Punt). Dus dat is het ook al vrij lang. Maar dus wel echt gericht op de toerist, dat is altijd de doelstelling geweest.

En is dat het nu ook nog?

Ja, maar we hebben het nu uitgebreid naar Kennis en informatiecentrum, omdat we ook vooral voor die subsidie dan, veel meer een kenniscentrum moesten worden. En dus ook meer richting het samenwerken met kennisinstellingen zoals de Rijksuniversiteit of de NHL, om zo de kennis meer te verbreden. En de term informatiecentrum dat staat dan nog steeds weer meer voor die bezoekers die we willen dienen.

Oke, heeft het centrum nu dan ook een Archivistische rol? Dat mensen naar het centrum toekomen voor onderzoeksdoeleinden?

Op papier kan dat. En dat is ook wel iets wat we ambiëren, maar dat is nog wel iets wat we zelf echt moeten opbouwen.

Hahaha oke dus wellicht is dat meer voor de toekomst...

Ja precies, nog nader uit te werken...

En hebben jullie ook een concrete missie en visie op papier?

Ja die staan op onze website. We hebben een ANBI-status en dan moet je je missie en doelstellingen en dat soort dingen moet je op je website hebben staan. Uhm... Ik zal even voor je kijken op de website.... Hier de doelstelling is:

'Het doel van de Stichting is het informeren over, en wekken van belangstelling voor de geschiedenis van mens en land in het terpengebied van Fryslân in het algemeen en van de eigen streek in het bijzonder en voorts al hetgeen met een en ander rechtstreeks of zijdelings verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, alles in de ruimste zin van het woord.'

Oke, dat is een behoorlijke mond vol. En wie zijn er verder betrokken bij de organisatie, wie moeten deze missie gaan waarmaken?

Uh nou we hebben dus een vijfköppig bestuur, nu dus even vier eigenlijk, omdat ik een stapje terug heb gedaan... En daarnaast hebben wij circa 17 vrijwilligers, dat zijn de mensen die het bezoekerscentrum runnen. Zij ontvangen hen, schenken koffie en thee en leiden bezoekers rondt. Daarnaast hadden wij één vast personeelslid, maar dat is momenteel een vacature. En we zijn ook aan het kijken hoe we dat in gaan vullen. Dus of dat er weer één wordt of misschien twee, of dat we gaan samenwerken met andere organisaties in de omgeving. Daar zijn we nu over aan het nadenken. Want als jij je personeel deelt in een pool dan spreidt je de risico's, als er dan iemand ziek is dan kun je makkelijker vervanging regelen. Dus daarover zijn we bijvoorbeeld in gesprek met Museum Dokkum...

Dus jullie zijn wel op zoek naar die contacten met partners binnen Noardeast-Fryslân

Jaaa joh dat doen we non-stop, we zijn heel veel in overleg met allerlei partijen. Je hebt bijvoorbeeld Stichting Markant Friesland, dat is een samenwerking van alle musea in Noardeast-Fryslân. Uhm... daar hebben we contact mee en we hebben ook contact met toerisme en marketingorganisaties zoals Uutlân (dat is eigenlijk voor Noordwest-Fryslân maar daar horen we ook nog een beetje bij, we vallen in een grensgebied) en we hebben contact met RMT-NOF, dat is de regionale stichting voor toerisme en marketing van Noardeast Fryslân. Zij organiseren 1x per jaar een foldermarkt. Dan komen alle toeristische organisaties bij elkaar en dan delen we stapels folders aan elkaar uit. Dat werkt heel goed, het is heel simpel, maar je ontmoet elkaar en kunt zo ook netwerken.

Zo werken de meest simpele dingen vaak toch het beste hè

Ja het is inderdaad een hele simpele maar effectieve manier, heel leuk. Maar daar gaan we dus jaarlijks naar toe. Maar dat zijn eigenlijk de belangrijkste contacten die we hebben.

En benutten jullie die contacten ook voor samenwerkingen, komen daar ook concrete producten uit? Tentoonstellingen of fietstochten of andere projecten? Is dat iets wat jullie ambiëren of wat al gebeurd?

Dat is wel de bedoeling om dat meer te gaan doen. We hebben altijd wel contact gehad en vroeger hebben we in samenwerkingen met die contacten ook wel producten gemaakt. Bijvoorbeeld met het Ruurd Wiersma huis in Burdaard hadden we een combiticket, dus dat is wel een tijd geweest. Maar dat is ook weer doodgebloed, helaas. Waarom weet ik eigenlijk niet precies. En in Blije is een actieve club die doet Stichting Terp van de Toekomst, zij hebben een pad ontwikkeld van Hegebeintum naar de Waddenzee waar die Terp van de Toekomst moet. Met hen zijn we wel actief in gesprek om een elektrische golfkar aan te schaffen zodat minder mobiele toeristen dat pad kunnen afleggen. Dus op die manier proberen we wel meer in actieve samenwerkingen te investeren. En we zijn met Harsta State in gesprek, die is nu in bezit van Vereniging Hendrick de Keyser en we zijn met hen in overleg om te kijken of onze gidsen ook door die State kunnen rondleiden. Maar die organisaties dat zijn eigenlijk onze directe burens en daarom hebben we ook goed contact met hen en kunnen we concrete plannen met hen maken...

En dus met Museum Dokkum, maar dat komt omdat dat museum ook gewoon heel belangrijk is in de regio. De gemeente sluipt daar ook het meeste geld naar toe, dat vinden wij ook....Nouja dat staat niet altijd helemaal in verhouding. Wij hebben jaarlijks evenveel bezoekers, maar krijgen minder subsidie, dus daar hebben we af en toe wat scheve gezichten over...hahaha dat weten ze ook wel hoor.

Oke maar dat zijn dus jullie beste contacten in het netwerk.

Ja en dan vergeet ik nog één, bedenk ik me net. Terpenland, dat is de samenwerking van vier archeologische steunpunten. In Hegebeintum zijn we ook een archeologisch steunpunt, wij hebben het thema grafcultuur. En dan heb je het steunpunt in Oude Bildt, in Firdgum en in Wijaldum. Oke, dus dat zijn jullie contacten op het gebied van archeologische kennisdeling. Wat moet ik me daar verder bij voorstellen? Werken jullie aan concrete projecten?

Ja nou wij hebben contact over bijvoorbeeld PR, we hebben gezamenlijke folders en een logo. Ook speciaal gericht op de toeristen. En we proberen samen geld aan te vragen voor vernieuwingen als we dat willen. Alleen daarbij lopen we vaak tegen het probleem dat Friesland wordt vaak in vieren gedeeld voor subsidiestromen en de steunpunten liggen eigenlijk in twee verschillende delen, dus dat geeft struggles. En we willen een gezamenlijke route ontwikkelen tussen die steunpunten die we online kunnen publiceren.

Zijn jullie verder actief op sociale media? Proberen jullie online ook het netwerk te bouwen?

Ja, wij hebben een Facebook-pagina. Onze voorzitter die beheert die en die plaatst daar eens in de zoveel tijd iets op... Ik geloof dat we iets van 155 volgers hebben.

En uhm... Ik vroeg me af of jullie ook contact zoeken met de gemeenschap van Hegebeintum? Betrekken jullie inwoners bij het bezoekerscentrum? En op welke manier?

Uhm... we betrekken ze bij de nieuwbouwplannen. Alleen er was een groep binnen het dorp die was heel erg tegen. Dus we hebben heel veel weerstand gehad, het probleem was dat er 3 mensen waren die echt tegen waren en heel erg op de voorgrond stonden. Er waren vast ook mensen die er neutraal in stonden of het misschien een beetje vervelend vonden, maar die werden eigenlijk overschreeuwd door die drie mensen. Dus dat probleem hebben we gehad. Maar nu de laatste tijd is daar wel iets meer een kentering in gekomen. Binnen Hegebeintum is een klein dorpsbelang, via hen hebben we dan contact met de inwoners. En ze worden ook betrokken bij uhm... de omgeving als onderdeel van de nieuwbouwplannen.

Oké, dus zij worden verder wel meegenomen in de besluitvorming.

Ja, we lopen er wel een beetje tegenaan dat bewoners over het algemeen rustzoekers zijn. En ze hebben vrees voor overlast en te veel toerisme en dat snap ik ook wel. Het is een klein dorp met 90 inwoners, dus het heeft niet zoveel draagvlak. Ja dus die angst hebben ze, het moet geen Giethoorn worden zeggen ze.

En zijn zij verder ook betrokken bij bijvoorbeeld de kennisverspreiding? Dus werken ze ook binnen het bezoekerscentrum als gids?

Eigenlijk niet, er is wel één tuinman uit Hegebeintum. Maar verder komen onze vrijwilligers niet uit Hegebeintum, maar uit andere omringende dorpen. Maar als we bijvoorbeeld input nodig hebben dan organiseren we nog wel eens open avonden waarbij dorpsbewoners kunnen meedenken. En daar komen vaak ook nog best wel wat mensen op af...

Heeft het dan ook een dorpshuis-functie?

Nee daar hebben ze een andere locatie voor. Maar wij willen wel dat het nieuwe gebouw ook voor hun toegankelijk en bruikbaar is voor vergaderingen en dergelijke. Dat is zeker de bedoeling.

Oké nou dan had ik tot slot nog een vraag over het erfgoed in Hegebeintum? Ik vroeg me af wat jullie visie hier op is en hoe het voor jullie een rol speelt binnen de organisatie? Uit je verhaal maak ik op dat het toch vooral gaat om kennisverschaffing en mensen informeren, maar zien jullie het ook als bijvoorbeeld inspiratiebron en willen jullie het zo inzetten?

Dat is wel een abstracte vraag...

Hahaha ja snap ik, is misschien ook niet helemaal duidelijk geformuleerd. Maar wat ik bedoel is...hè je kan erfgoed beschermen door er een hek omheen te zetten en mensen er over te vertellen. Maar wat je tegenwoordig ook ziet is dat het bijvoorbeeld ook wordt meegenomen in de ruimtelijke ontwikkeling of verbonden wordt aan maatschappelijke ontwikkelingen. Zijn jullie daar mee bezig?

Aha, nou omdat we nu bezig zijn met nieuwbouw zijn we ook bezig met het ontwerpen van een nieuwe expositie. En dat gaat natuurlijk voornamelijk over die 'oude meuk' die gevonden is bij het afgraven van de terp. Maar we willen dat wel doortrekken naar het heden en de toekomst. Dus bijvoorbeeld grafcultuur is dan een onderwerp en nu proberen we wel een verbinding te maken met hedendaagse grafcultuur. Hè bijvoorbeeld wat zijn de grafgiften van tegenwoordig. Op die manier proberen we heden en verleden wel te verbinden...

Oké dus jullie zijn wel duidelijk op zoek naar hoe houd ik het erfgoed relevant en interessant voor mensen en kijken ook wel met een creatieve blik naar erfgoed gebruik.

Ja, ja zeker dat denk ik wel. We vinden het wel belangrijk dat je de lessen van het verleden doortrekt, zodat mensen er over na gaan denken. Laten zien dat het niet alleen maar losse spullen zijn, maar dat je het ook in context moet zien. We zoeken daarom ook verbinding met het onderwijs, met lokale scholen en ook met bijvoorbeeld opleidingen aan de NHL. De opleiding Visual Media Design heeft vorig jaar voor ons een computergame ontworpen dat kinderen kunnen spelen en daarbij leren over Hegebeintum.

....

Maar het probleem is eigenlijk dat we veel meer plannen hebben dan dat we met vijf mensen kunnen uitvoeren. We krijgen altijd heel veel uitnodigingen voor overleggen en netwerkactiviteiten en samen te werken. Maar dat kost ontzettend veel tijd en dat is er niet altijd want het is toch wel op vrijwillige basis...

Ja er gaat veel tijd inzitten, je moet er in willen en kunnen investeren. En dat is soms heel moeilijk hè? Je moet de mankracht hebben en de tijd en soms ook de financiële middelen...

Ja, ja inderdaad en dat is toch wel vaak een probleem hoor. We kennen elkaar allemaal wel, maar de tijd en mankracht ontbreken om echt in netwerk en samenwerkingen te kunnen investeren...

Financiële middelen weet ik niet zo zeer. Ik denk als je een goed plan hebt dan is er altijd wel ergens geld... Dus ik denk echt dat dat in de mankracht zit. En al die kleine organisaties hebben hun eigen bestuur dus dat zijn veel losse contacten die je moet

onderhouden, het kost soms dan ook gewoon te veel moeite en energie om al die contacten te onderhouden.

Ja mensen voelen zich blijkbaar wel zodanig betrokken bij het erfgoed en het erfgoedveld dat ze een netwerk op kunnen en willen bouwen, maar het verschilt per organisatie of ze daar in kunnen en willen investeren...

Ja hoewel we voor de toekomst wel een probleem zien wat betreft de vrijwilligers. Dat neemt echt af... Ik ben met stipt de jongste in onze organisatie, de rest zijn allemaal gepensioneerd. Maarja daar liggen voor jouw generatie weer kansen hè...

Precies daar zit ook een uitdaging in

Al zijn we ons er ook wel van bewust dat je ze niet altijd meekrijgt hoor. Je kan daar wel heel hard aan gaan trekken, maar als de motivatie er niet is dan is het heel moeilijk om dat op te wekken.

Dat waren eigenlijk mijn vragen. Heb jij nog vragen of opmerkingen na dit gesprek?

Ja ik ben eigenlijk benieuwd, volgensmij ben ik één van de laatsten die jij spreekt hè?

Klopt je bent de laatste zelfs...

Nou ik vroeg me wel af wat jouw indrukken zijn van het netwerk?

Wat ik eigenlijk uit alle gesprekken heb opgemaakt is dat er in Noardeast-Fryslân wel sprake is van een netwerk. Maar er wordt eigenlijk heel verschillend gedacht over hoe dat netwerk wordt benut en over hoe die benut zou moeten worden. Sommige partijen zijn er heel erg mee bezig en die willen daar echt actief in investeren. En anderen zijn daar veel terughoudender in, die zien het netwerk meer als een fijne bijkomstigheid om af en toe bij te praten.

Nee, maar niet lokaal dan denk ik?

Klopt hoor, je ziet inderdaad dat de organisaties die niet zozeer investeren in lokale contacten die zijn meer bezig met contacten op provinciaal of nationaal niveau. En het verschilt ook heel erg per organisatievorm. Je ziet dat stichtingen die zich puur en alleen richten op beheer en behoud die zoeken elkaar op...

Ja, misschien dat de doelstelling daarin ook wel heel bepalend is. Als ik nu aan onszelf denk... Wij zijn natuurlijk voornamelijk bezig met 'Hoe krijgen we meer publiek?' en daarvoor ga je ook zoeken in je lokale netwerk. Als dat niet je hoofddoel is dan is dat misschien ook van lagere prioriteit.

Ja, ik denk inderdaad dat dat ook wel een hele goede conclusie is.

Fijn, nou heel interessant onderzoek!

Dankjewel, heel erg bedankt voor dit gesprek. Ik vond het heel interessant en inspirerend om jouw visie op het netwerk zo te horen.

Heel graag gedaan

En ik zal als mijn onderzoek af is, dan zal ik het je toesturen. Dan kun je het allemaal nog even nalezen.

Leuk! Ik ben benieuwd! Heel veel succes, als je nog vragen hebt, bel of mail dan gerust.

Nou nog een fijne middag dan verder.

Jij ook, doe!

Interview 7

Verslag gesprek met Gregory Vercauteren (FARO)

Datum: Dinsdag 10 november 2020

Locatie: Microsoft TEAMS

Gregory Vercauteren is adviseur lokaal & regionaal erfgoedbeleid en sectorcoördinator voor de erfgoedcellen in Vlaanderen. Hij begeleidt, ondersteunt en adviseert lokale besturen, erfgoedcellen en intergemeentelijke samenwerkingsverbanden in hun erfgoedwerking.

<https://faro.be/medewerkers/gregory-vercauteren>

De Vlaamse erfgoedcellen

Begin jaren 2000 werden in Vlaanderen de eerste erfgoedcellen opgericht. Erfgoedcellen zijn aan lokaal bestuur verbonden organisaties die zich op diverse manieren inspannen voor het toegankelijk maken van cultureel erfgoed dat niet is verbonden aan grote instellingen zoals musea of archieven. In deze taak zijn de erfgoedcellen geëvolueerd sinds hun ontstaan. In hun beginjaren zetten zij vooral in op het verbreden van het draagvlak voor dit erfgoed. Via projecten wilden zij de lokale bevolking warm maken voor het cultureel erfgoed in hun stad of regio. Zij kwamen naar buiten met opvallende tentoonstellingen, stadsbrede evenementen of andere publieksgerichte acties.

Met de komst van de economische crisis in 2008 werden de erfgoedcellen en het vormen van erfgoednetwerken nog belangrijker. De overheid bestempelde dit in het erfgoeddecreet zelfs als een voorwaarde voor het voortbestaan van het erfgoed van Vlaanderen. In rap tempo kwamen er toen steeds meer erfgoedcellen bij, inmiddels zijn er in Vlaanderen en Brussel 27 erfgoedcellen.

De voorbije jaren hebben de erfgoedcellen hun werking verbreed en verdiept. Ze investeren minder in grote publieksevenementen. Ze zullen eerder lokale erfgoedbeheerders ondersteunen, hen motiveren om zelf aan de slag te gaan en hen stimuleren om onderling samen te werken. Zij organiseren uiteraard nog steeds allerhande publieksactiviteiten (en zullen dit in de toekomst ook blijven doen), maar die fungeren vooral als hefboom om nieuwe doelgroepen aan te spreken, andere thema's aan te snijden of nieuwe partners te betrekken. Erfgoedcellen hebben een helikopterperspectief over een hele stad of regio en weten bovendien wat er leeft binnen de brede cultureel-erfgoedsector in Vlaanderen. Dit stelt hen goed in staat om samenwerking, uitwisseling en afstemming op diverse niveaus te zoeken en te stimuleren. Deze netwerk- en verbindingsrol is minder zichtbaar voor het grote publiek, maar wel broodnodig en kan rekenen op grote waardering van zowel lokale beleidsmakers als erfgoedwerkers.

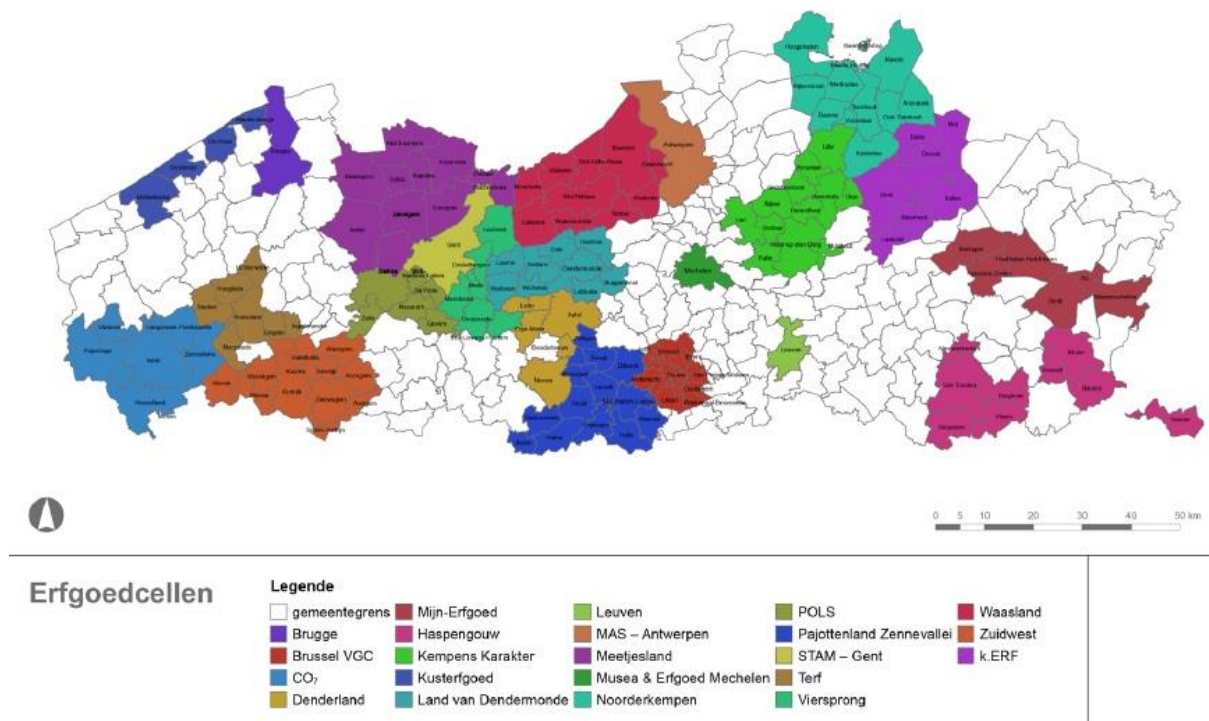
In de afgelopen jaren is men kritischer naar de erfgoedcellen gaan kijken, er wordt gevraagd naar de rol van de cellen en wat deze eigenlijk opleveren. De cellen zijn verbonden aan steden en gebieden (intergemeentelijke samenwerkingen), maar net als in Nederland, is er in Vlaanderen ook een vorm van decentralisatie gaande. Deze versplintering is ook voelbaar binnen de erfgoedsector en daarmee ook binnen de erfgoedcellen: de subsidies raakten op. Er is daarom besloten dat de erfgoedcellen in de grote kunststeden (Antwerpen, Gent, Brugge, Leuven en Mechelen) en in Brussel meer op zichzelf komen te staan. Zij kunnen zichzelf financieel beter redden dan de intergemeentelijke erfgoedcellen. Tevens blijven alle cellen werken binnen het Vlaamse beleidskader, dat wil zeggen volgens het convenant dat de cellen hebben met het Rijk.

Hoe zijn de erfgoedcellen opgericht?

Alles begint bij de gemeente. Wanneer het lokale bestuur besluit te willen investeren in het lokale culturele erfgoed dan kunnen zij een subsidieaanvraag indienen bij het Rijk. Hierbij leveren zij een concreet beleidsplan met o.a. een visie en een strategisch meerjarenplan voor het versterken van het erfgoed. Bij goedkeuring van het plan sluiten zij een convenant met het rijk. Dit erfgoed-convenant is een overeenkomst waarin staat aan welke

voorwaarden de erfgoedcellen moeten voldoen om te mogen blijven bestaan. De ambtenaren binnen de erfgoedcellen moeten er voor zorgen dat de afspraken uit die overeenkomst worden nagekomen.

Erfgoedcellen in Vlaanderen

Figuur 2. De Vlaamse erfgoedcellen, zie ook: erfgoedcellen.be

Netwerkvorming in een erfgoedcel

De erfgoedcellen staan op verschillende niveaus in contact met stakeholders binnen de eigen regio. De Raad van Bestuur is continue op zoek naar de verbinding in dit lokale netwerk, dit is een proces zonder einde: een erfgoedcel is dus ook nooit helemaal af. Er wordt gekeken naar verschillende vormen van verbinding en wat die verbindingen kunnen opleveren voor het lokale erfgoed. Dit kan verschillen van bijvoorbeeld kennisdeling en klankbordsessies tot concrete samenwerkingen en ondersteuning.

Netwerkvorming tussen erfgoedcellen

Ook onderling zijn de erfgoedcellen met elkaar verbonden. Afgevaardigden van de verschillende cellen komen een paar keer per jaar bij elkaar om te praten over verschillende thema's die vanuit de erfgoedcellen zijn aangedragen. In de vorm van 'Community of Practice-overleggen' wordt er kennis gedeeld over bijvoorbeeld digitale ontsluiting, publieksparticipatie en collectiebeheer. Het doel van deze COP-overleggen is dat iedereen vanuit een gelijkwaardige positie kan aanschuiven. Doel hiervan is dat zowel een groot museum als een kleine stichting, die op het eerste gezicht werelden van elkaar verschillen, toch van elkaar kunnen leren en elkaar kunnen helpen groeien.

Geïntegreerde samenwerking met andere beleidsdomeinen

Erfgoedcellen werken in de eerste plaats voor, door en met het lokale beleid en de lokale erfgoedbeheerders. Door lokaal nieuwe of verrassende verbindingen aan te gaan, kunnen zij voorbeeldwerkingen uitbouwen die ook relevant kunnen zijn voor de brede cultureel-erfgoedsector. Essentieel blijft wel dat de experimentele werking zich oriënteert op de kenmerken en capaciteiten van het lokale erfgoedveld. Alleen zo zijn uitvoerbare en gedragen experimenten mogelijk.

Zeker in de 'geïntegreerde werking' zit nog ruimte voor vernieuwing en experiment. Geïntegreerd werken betekent dat de samenwerking wordt opgezocht met andere sectoren. Erfgoedcellen kijken al langer over het muurtje van de eigen cultureel-erfgoedsector, maar willen een stap verder zetten. Zij willen met andere domeinen samen doelen stellen en erfgoed bewust inzetten om deze doelen mee te helpen realiseren. Door erfgoed ook in te zetten als middel blijft het maatschappelijk relevant en brandend actueel.

Erfgoedcellen vinden zich goed geplaatst om deze rol op te nemen, juist omdat ze zo verknoot zijn in verschillende lokale en bovenlokale netwerken. Vooral in de samenwerking met jeugdwerk, onderwijs, onroerend erfgoed, kunsten, welzijn en toerisme zien erfgoedcellen nog heel wat potentieel. Om dit potentieel goed in te schatten en te benutten, zullen erfgoedcellen niet alleen investeren in onderlinge praktijkdeling, reflectie en kennisopbouw. Zij zullen vooral ook toenadering zoeken met die andere domeinen, expertise uitwisselen en gemeenschappelijke projecten opzetten.

Erfgoedcellen en de coronacrisis

Met de komst van corona staan de erfgoedcellen voor een nieuwe opgave. Er dreigt een nieuwe economische crisis en men bereidt zich voor op de toekomstige besparingsmodus die zal ingaan. Toch is de kans dat de erfgoedcellen verdwijnen vrij klein, ze zijn immers aangesloten bij lokale besturen en zoals gezegd is de netwerkvorming een integraal onderdeel van het nationale erfgoeddecreet. De cellen hebben eerder bewezen economisch zware tijden te kunnen doorstaan, volgens meneer Vercauteren komt dit omdat men steeds het belang en de noodzaak van de cellen is blijven inzien.

Uitrollen van een netwerk: valkuilen

In de afgelopen 20 jaar hebben de Vlaamse erfgoedcellen op lokaal niveau bijgedragen aan de versterking van het nationale erfgoedveld. Zeker is dat dit een traject is geweest van vallen en opstaan. Welke valkuilen is men tegengekomen en hoe is hier mee omgegaan? Vercauteren geeft twee voorbeelden van obstakels die zich hebben voorgedaan:

1. Bij het opstellen van de beleidsplannen worden door de cellen vaak hoge ambities gesteld. Wij constateerden dat er met deze ambities echter weinig werd gedaan, waardoor de eerste convenanten niet allemaal werden nagekomen. Daarom geven wij erfgoedcellen nu mee dat ze zich in eerste plaats moeten profileren. Allereerst moet je bepalen wie je bent en waar je voor staat, om vervolgens van je te laten horen. Daarna kun je je visie bepalen en je ambities daarop laten aansluiten.
2. Een tweede obstakel waar we tegenaan liepen waren de COP-overleggen. Die waren in eerste instantie zeer versplinterd. Er waren aparte COP-overleggen voor allerlei thema's: een COP-participatie, COP-collectiebeheer, COP-inclusiviteit etc. Feit is dat de betrokkenen van de verschillende organisaties geen tijd hadden om voor elk apart onderwerp één keer per jaar bij elkaar te komen. Daarom hebben we nu een beperkt aantal COP-overleggen per jaar. Voor elk overleg wordt nu een agenda opgesteld met daarin duidelijke punten die besproken moeten worden. Bovendien laten we nu de cellen zelf thema's aandragen zodat de overleggen voor hun relevant en nuttig blijven.

Het uitrollen van zo'n netwerk is dus eigenlijk een doorlopende zoektocht naar wat werkt wel en wat werkt niet. Het netwerk is nooit helemaal af en is in die zin ook heel breekbaar. Van belang is dat er vanuit alle betrokken partijen tijd en energie in wordt gestoken om het netwerk in stand te houden.

In het artikel 'Samen staan we sterk!' uit het FARO-tijdschrift 2011, staat een duidelijke visie voor het Vlaamse erfgoednetwerk in 2020. Er staat o.a. in dat er in 2020 een strategische aanpak wordt ingezet, dat er sprake is van internationale netwerking en

dat er bruggen worden geslagen naar gemeenschappen. Is deze visie, naar de mening van Vercauteren, waar geworden?

In Vlaanderen is nu inderdaad sprake van een strategische aanpak voor erfgoednetwerking, dit komt mede doordat dit als een voorwaarde wordt genoemd binnen het Vlaamse erfgoeddecreet. Netwerk lijkt nu te zijn verankerd met het erfgoedveld. Er is ook sprake van verbinding met verschillende gemeenschappen al is dit voornamelijk op projectniveau. De stakeholders hebben contact met gemeenschappen voor bepaalde projecten, zij worden niet actief betrokken in de structurele netwerking. Qua internationale netwerking ontbreekt er nog het één en ander aan strategie. Wij hebben wel goede banden met instanties binnen Nederland (RCE, Reinwardt Academie en verschillende erfgoedhuizen) en het Verenigd Koninkrijk. Maar verder is er weinig sprake van internationaal contact, dat kan zeker intensiever. Opmerkelijk is ook dat er meer contact is met Nederland dan met Wallonië en Frankrijk, de taalbarrière is één van de verklaringen die hiervoor te geven zijn.

Waad en Land